:: TARTU JA MAAILMA KULTUURILEHT :; ÜHEKSAS NUMBER : KEVAD 2010 ::::::::::::::::::

MÜÜRILEHT

KOLLEEGIUM: BERK VAHER, SVEN VABAR, HELEN TAMMEMÄE, IVAR PÕLLU, KAISA EICHE, KRISTINA PAJU, MARTIN OJA, MAARJA MÄND, MARGUS KIIS :; KEELETOIMETUS: KAIJA MAARIT KALVET, MIHKEL SALK :; KUJUNDAJA: MADIS KATZ :; VÄLJAANDJA: MTÜ GENIALISTIDE KLUBI : MYYRILEHT.GENKLUBI.EE :; TOETAJAD: TARTU LINN :; TRÜKK: PRINTALL :; TRIAAŽ: 2000 :; TASUTA!

9 : KEVAD 2010

Kaasautorid:

Anna-Liisa Unt on maastikuarhitekt ja hobi korras väiksemate asjade väljamõtleja. Hetkel kooli asjus kirjutab ja töö asjus seletab, reeglina avaliku ruumi teemadel.

Marja Unt on TÜ eesti kirjanduse lektor ning Eesti Kirjanduse Seltsi teadussekretär, ühtlasi kolmandat aastat kirjandusfestival Prima Vista programmijuht.

Elvis Kollom on kunstihuviline.

Kaspars Groshevs elab ja töötab Riias. Omandab Läti Kunstiakadeemias visuaal-kommunikatsiooni osakonnas magistrikraadi. Töötab peamiselt heli, video ja joonega. Töötab ka kunstikoolis video õpetajana, kirjutab läti visuaalkunsti ajakirjale Studija ja ajakirjale Veto ning veab iganädalast raadiosaadet kanalile NABA.
ksprs.wordpress.com

Urmo Mets Nendib end, kui Tallinnast Tartusse rännanud juhupoeeti. Idealist, kontseptualist, vaatleja, soovvabamõtleja.
Huvitub inter-distsipliinidest ning usub, et heal harmooniatunnetusel on vaikiv universaalne rakenduspotentsiaal.
„Mida iganes see ka ei tähendaks" ütleb ta ja püüab hetki nagu kärbseid oma liblikavõrku. Viibib peamiselt arhitektuuris, muusikas ja luules.

Gregor Taul õpib kunstiteadust, uurides lähemalt skulptuuri. Varem elas Gregor Tartus, kus kogus lugusid ja vanavara. Käesolevas Müürilehes kirjutab Gregor Tartu Müürilehest. Artikli esimeses osas peegeldab ta isiklikku kogemust tartu plakatikunstist, Müürilehe järgmises osas ilmub viie-kuue tartu plakatikunstniku tööde ikonograafiline analüüs.

Peeter Piiri on Tartu näitleja, filosoof ja elukunstnik. Kirjutab palju, sealhulgas Sirpi filmiarvustusi, näitleb Tartu Üliõpilasteatris ja ka Noorte Teatritehases.

Helmi Elfriede Arrak on kohalik naisversioon Jeff Koonsile ainult, et andekam ning vähem pealetükkiv. Tegeleb esteetiliste elamuste loomise ja talletamisega. Lõpetab käesoleval kevadel Tartu Ülikooli Maaliosakonna III kursuse.
helmunde.blogspot.com

Kaja Pae on tegelenud erinevate loomingu valdkondadega sealhulgas arhitektuuri, linnaplaneerimise ja teoreetilise füüsikaga.

Paco Ulman on vabakutseline fotograaf ja koomiksite tegija. Vabal ajal tegeleb arhitektitööga."

AVATUS, AVARUS ja OSKUS MÄRGATA

Müürilehe vastse tegevtoimetajana tahan avardada piire. Unustada ettekirjutatud normid kultuurilehele ja vältida ühetaolisust teiste samalaadsetega. Säilitada Müürilehe isikupära ja lasta sel julgelt ise suunda areneda.

Kevadises tulvavees tuleb lasta asjadel minna ja lubada uutel ideedel tärgata. Lubada muutuseid - tulgu need siis süsteemi väliselt või toimugu selle sees — igaljuhul ei tohiks karta näha oma tegevuses kitsaskohti ega peljata uusi suundi. Igavese nooruse eliksiir olekski ehk julguses pidevalt muutuda ja areneda. Seda nii väliselt vormi vahetades kui ka julguses korrakski mõelda „aga mis võiks olla...". Kõike tasub proovida vähemalt korra elus. Kuidas saakski muidu selekteerida ja välja jätta, teadmata ja läbi proovimata?!

Sellest lähtuvalt julgeb Müürileht muutuda avatumaks nii oma kolleegiumi kui ka lugeja suhtes. Anname sõna lugejale - muidu asjaarmastajatele, arvamustega inimestele ja blogikirjutajatele. Ootame toimetusse jooksvalt ettepanekuid ja tagasisidet ning oleme avatud ka kaasautorlusele: myyrileht@genklubi.ee.

Tänu kaasautorite paljususele ning sellest tulenevale erinevate maailmapiltide rohkusele püsibki Müürileht loodetavasti värskena. Hoolimata sellest, et leht ilmub kord kvartalis, katsume edaspidi ka rohkem rõhku panna päevakajaliste kultuurisündmuste kajastamisele ning kiigata ka Tartust ja Eestistki kaugemale.

Sellesse lehte tegi Riia kunstielust ülevaate Kaspars Groshevs. Tutvusime Kasparsiga puhtjuhuslikult möödunud aasta kevadel Berliinis. Rääkisime kunstist ja lätlastest ja eestlastest ja venelastest ja sakslastest ning see äratundmisrõõm, mis mul temaga suheldes tekkis, pani mind imestama, et Riia on Tartust sama kaugel kui Tallinn, ometi puudub meil praktiliselt linnadevaheline kultuuriline kommunikatsioon. Kui palju me tunneme ja tahamegi tunda oma lõunanaabreid ja kas me olemegi teineteisest nii erinevad? Riiga ei pea sõitma ainult veeparki või Peetri kirikut vaatama, sinna võib minna ka kontserdile või näitust vaatama.

Ühtlasi jääb Müürileht truuks oma funktsioonile olla eesti illustratsiooni- ja koomiksikunstnikele väljundi pinnaks. Loodetavasti tuleb sellest järgmistes numbrites juba ka lähemalt juttu.

Loetletud sihtidest hoolimata ootab meid loodetavasti ees veel palju muutusi ja kuuevahetusi, sest arenguruumi on Müürilehel endiselt enamgi veel kui küll.

Helen Tammemäe

Fotod sellel lehel: Aleksander Tsapov, Reinis Hofmanis, Leene Nola, Marko Medar, Kaur Talpsep
Kaanel: "Kurrutus" Madis Katz 2008

PRIMA VISTA JA KÖIELKÕNDIJA TASAKAAL

Marja Unt

Tänavu seitsmendat korda toimuv kirjandusfestival Prima Vista ilmutab üha enam avardumise märke, seda nii ajalises kui ka ruumilises plaanis. Eelüritused algavad juba raamatu ja roosi päeva tähistamisega 23. aprillil, samuti toimub märkimisväärne hulk kirjandussündmusi festivalinädala alguses, nõnda et ametliku avamise ajaks 7. mail peaks suuremas osas kirjandushuvilistes olema kirjanduspeo meeleolu küll juba pead tõstnud. Ruumilinegi avarus ja avatus on Prima Vista jaoks alati oluline olnud. On ju tegu **Tartu** festivaliga, ja rõhutus ei kanna siin mingisuguse vastandamise või eraldamise eesmärki, vaid viitab hoopis ühele väga erilisele ühtsusele, mis on ehk tõesti just Tartule ainuomane ning mis teeb võimalikuks selle, et festival saab toimuda justkui terves linnas ning olla samal ajal hoomatav tervikuna. Niisiis saab olla ainult hea meel selle üle, et ka festivali toimumiskohti tuleb üha juurde — üritusi toimub tänavu ligi paarikümnes kohas, nii siseruumides kui ka vabas õhus. Tavakohaselt toimub festivali viimane päev mõnes teises linnas, seekord lisandub mitmesugustele Tartu paikadele Põltsamaa lossihoov, kuhu kirjanduspidu pühapäevaks kolib. Avardumine tähendab aga sedagi, et aasta-aastalt kasvab asjast huvitatute, teha ja kaasa lüüa tahtjate, oma panuse andjate võrgustik — see asjaolu on kindlasti üks rõõmustavamaid tahke niisuguse festivali korraldamisel.

Kahtlemata on ka festivali programm suuresti just tänu sellisele koostööle üsna võimalusterikas, pakkudes kohtumisi väliskülalistega, arutelusid, loenguid, kontserte ja filmiõhtuid, raamatuesitlusi ning palju muud, rääkimata traditsioonilisest raamatulaadast ja Pargiraamatukogust. Külalisigi on tänavu oodata õige mitmest maailma paigast – nii Venemaalt, Saksamaalt ja Suurbritanniast kui ka Hispaaniast, Ungarist, Soomest ja Lätist. Kirjanike ja raamatute tutvustamise kõrval püüab festival ise samuti kirjandusmaastiku rikastamisele kaasa aidata. Taaskord toimub eelmisel aastal algatatud kirjanikeränd, mille tulemusena võib festivali ajaks oodata piiratud trükiarvuga kogumikku „Mehed ei nuta II“. Esmakordselt võtab festival ette ka n-ö päris kirjastamisprojekti, andes eestikeelsena välja tänavuse aukülalise Dmitri Bõkovi raamatu „Mahakantud“.

Programm muutub niisiis iga aastaga üha mitmekesisemaks, samas on Prima Vista püüelnud juba mõnda aega sellegi poole, et igal festivalil annaks mõni läbiv teema või hüüdlause põhjust keskenduda valdkondadele ja küsimustele, mis kirjanduses ja kirjanduselus silma torkavad, tähelepanu väärivad ning analüüsimist vajavad. Nõnda kõneldi 2007. aastal raamatukogude saatusest ja tõlkimisest kui loomingulisest tegevusest, möödunud aastal aga nn minevikulehekülgedest ehk juba selleks ajaks eriti suurt populaarsust kogunud mälestuste- ja elulooraamatutest ning tulevikulehekülgedest ehk nendest vormidest, mis võivad kirjanduses hakata tooni andma aastate pärast.

Tänavust festivali illustreerib raamatuvirnade abil tasakaalu hoidev köielkõndija, kes laseb aimata iseenesest väga paljusid tähendusseoseid loova „ellujäämise kunsti“ peateemana sõnastamise tagamaid. Loomulikult annaks niisugune teema põhjust kõnelda paljudest praegu aktuaalsetest probleemidest, seda nii kultuuri seisukohalt kui ka üldises majanduslik-ühiskondlikus plaanis. Sedagi võimalust ei pruugi festival välistada, köielkõndija sõnum on aga siiski märksa igavikulisem: just raamatud aitavad tal säilitada habrast tasakaalu, just kultuur ja vaimsed väärtused on need, mis aitavad jääda ellu, endaks ja inimlikuks heitlikes oludes. Seetõttu võiks ka tänavuse festivali nn teemaürituste loetlemisest koguni loobuda – teemaga otseselt haakuvaid sündmusi kavas muidugi leidub – ning tõdeda, et „ellujäämise kunsti“ võtted ja võimalused peituvad ühel või teisel moel kõiges selles, mida kirjanduspidu seekord pakkuda saab. Muidugi pole võimalik mõõta selle kunsti väge ega alati teada sedagi, millal, kus ja kuidas see abiks võib olla. Oma pöördumises avaldab aga festivali patroon Hannes Varblane igal juhul lootust, et: „... ehkki inimkonna ellujäämisrong on kihutamas oma õõvastavasse lõppjaama, on kirjandusel võimalus olla omamoodi pöörmeseadjast piduripanija ning võib-olla suudab väärtkirjandus tupikusse tormava rongi tapvat kiirust veidigi vähendada, andes määravale vähemusele võimaluse hukatusse tormavalt veeremilt mahahüppamiseks.“

PRIMA VISTA 2010

6.–8. maini Tartus
9. mail Põltsamaal

Ellujäämise kunst

Esmaspäev, 3. mai

18.00 Filmiõhtu Eesti Rahva Muuseumis: näidatakse **Guy-Marc Hinanti** ja **Dominique Lohlé** dokumentaalfilmi **David Toopist** *I Never Promised You A Rose Garden.*

Teisipäev, 4. Mai

15.00 Eesti Kirjanike Liidu Tartu osakond ja Tartu Kõrgem Kunstikool esitlevad: **Õnnekonverents!** TKK galeriis „Noorus" (Riia 11).

20.00 Benjamin Zephaniah Tartu Kõrgema Kunstikooli galeriis „Noorus"

Kolmapäev, 5. mai
Prima Vista eelüritused

14.00 Vestlusring „Sport ja kirjandus"
Eesti Spordimuuseumis (Rüütli 15)
Vestlevad **Hannes Varblane** ja **Tarmo Teder**.

18.00 Ungari Instituut esitleb: ungari kirjanik **Attila Bartis** Tartu Kirjanduse Majas
Kirjanikuga vestleb **Viktória Tóth**, ungari keelest tõlgib vestlust **Tõnu Seilenthal**.

Neljapäev, 6. mai

10.00–12.00 „Elav raamatukogu" Tartu Linnaraamatukogus ja Annelinna, Karlova ning Tammelinna harukogudes

10.45–19.00 Pargiraamatukogu südalinna pargis
10.45 Pargiraamatukogu avab **laste tervituskontsert**

11.00–15.00 Lasteprogramm Pargiraamatukogu platsil: kunstituba kirjanikuga, orienteerumismäng

11.00–18.00 Prima Vista **raamatulaat** TÜ Raamatukogu ees ja sees

12.00 Prima Vista 2010 avamine Tartu Ülikooli Raamatukogu konverentsisaalis
Kavas:
Tervitused
Prima Vista 2010 patrooni **Hannes Varblase** avasõnad
Dmitri Bõkovi avalik loeng **„Kirjandus kui nafta"**
(vene keeles, sünkroontõlkega eesti keelde)
Vestlusring **„Mitmes võim on kirjandus?"** Osalevad **Maris Johannes**, **Imbi Paju**, **Kaarel Tarand** ja **Priit Kruus**, vestlust juhib **Juku-Kalle Raid**

15.00 Kontsert Pargiraamatukogu platsil: Tartu II Muusikakooli akordionistide ansambel, juhendaja **Olga Kostjukovitš**

16.00 Imbi Paju raamatu „Kõige taga oli hirm" esitlus TÜR kohvikus Gaudeamus

16.00–17.00 Mihhail Šiškini kohtumine lugejatega
Tartu Kirjanduse Maja saalis
Kirjanikuga vestleb Tallinna Ülikooli vene kirjanduse professor **Irina Belobrovtseva**

17.00 Kohtumisõhtu saksa kirjaniku **Leonie Swanniga**
TÜ Raamatukogu konverentsisaalis
Kirjanikuga vestleb romaani „Glennkill. Lambakriminull" tõlkija **Piret Pääsuke**, katkendeid raamatust loeb näitleja **Janek Joost**. (Vestlus on saksa keeles, sünkroontõlkega eesti keelde.)

18.00 Soome Instituut esitleb: **Zinaida Lindén** Tartu Linnaraamatukogu kohvikus „Vaikne Nurgake"
Kirjanikku küsitleb **Jevgenia Garanža** (üritus toimub vene keeles).

18.00–19.00 Fay Weldoni kohtumine lugejatega
Tartu Kirjanduse Maja saalis
Kirjanikuga vestleb **Krista Kaer**

19.00–20.20 Vabaõhukontsert Pargiraamatukogu platsil: esineb bluusibänd **Bullfrog Brown** koosseisus: **Alar Kriisa** (laul, suupill), **Peeter Piik** (bass), **Andres Roots** (kitarr)
Kontserdile eelneb **Andres Rootsi** ingliskeelse luuleraamatu ***Build Me A Statue*** esitlus. Raamatut tutvustab **Sven Vabar**.

19.00 Dmitri Bõkovi luuleõhtu Tartu Linnaraamatukogu saalis

19.00–20.00 Jason Goodwini kohtumine lugejatega
Tartu Kirjanduse Maja saalis

20.30 Tuuli Tauli luulekogu „Täiuslik ja turvaline" esitlus TÜR kohvikus Gaudeamus

21.30 Muusikaõhtu Kirjanduse Maja krüptis **patrooni juhtimisel**
Õhtu on pühendatud legendaarsele vene ansamblile Akvarium

Reede, 7. mai

10.00–19.00 Pargiraamatukogu südalinna pargis

10.30–15.00 Lasteprogramm Pargiraamatukogu platsil: nukuetendus, kontsert kunstituba kirjanikuga, orienteerumismäng

10.00–18.00 Prima Vista **raamatulaat** TÜ Raamatukogu ees ja sees

14.00–15.30 Dmitri Bõkovi seminar Tartu Ülikoolis: **"Õnnelaps Boriss Pasternak" / "Счастливец Борис Пастернак"** (Näituse 2, auditoorium 207), modereerib **Roman Voitehhovits, PhD**

14.00–16.00 Rosa Maria Rodriguez Magda raamatu "Simulaakrumi nauding" esitlus Tartu Linnaraamatukogu saalis
Autorit tutvustab professor **Jüri Talvet**, vestlus autoriga toimub hispaania keeles, järeltõlkega eesti keelde.

14.00 Mihkel Raua raamatu „Sinine on sinu taevas" esitlus TÜR kohvikus Gaudeamus

14.00–16.00 Norra kirjandus: **Bjørnstjerne Bjørnsoni loomingule pühendatud kirjanduspäev** Tartu Kirjanduse Majas
Tuntuim norra ajaloolane ja kirjanik **Karsten Alnæs** tutvustab Nobeli kirjandusauhinna võitjat, Henrik Ibseni kaasaegset ja suurimat rivaali **Bjørnstjerne Bjørnsonit**.

15.00 ja 18.00 Pärimusteatri „Loomine" **etendus „Carmen Alexandrinum"** Tartu Saksa Kultuuri Instituudi saalis (Kastani 1)
Autor **Loone Ots**, lavastaja **Anne Velt**, osalevad **Marilyn Jurman, Tarvo Krall, Rednar Annus** ja **Meelis Sekk**.
Pilet: 90/75 (soodushind kehtib õpilastele; klassi saatvale õpetajale sissepääs tasuta)
Info ja piletite broneerimine: tel. 58090296

16.15 Prima Vista eriprogramm Tartu Kaubamaja fuajees: **luulet loevad Contra** ja **Wimberg**

16.00–19.00 *The Art of Survival*: multimeediaettekanded TÜ Raamatukogu konverentsisaalis, külalisteks muusikaajakirja ***The Wire*** toimetaja **Tony Herrington** ning kaastöölised **Lisa Blanning, David Toop** ja **Kodwo Eshun**. Ettekannetele järgneb vestlusring **Tõnis Kahu** juhtimisel. (Üritus on inglise keeles.)

16.00–17.00 Patrooni tund TÜR kohvikus Gaudeamus

16.00 Luulevõistluse *Poetry Slam* näidis-esinemine
Pargiraamatukogu platsil
2009. aasta suvel Berliinis toimunud Euroopa *Poetry Slami* võidukolmik: sakslane **Tobi Kunze**, prantslane **Dizzy Lez** ning eesti kirjanik **Jaan Malin**

17.00–18.30 Josep Carles Lainezi loeng „Hispaania vähemuskeeled ja –kirjandused" Tartu Kirjanduse Maja saalis
Loeng on hispaania keeles, järeltõlkega eesti keelde.

17.00 Dmitri Bõkovi raamatu „Mahakantud" esitlus Tartu Kaubamaja Apollo raamatupoes

18.00 Dionysius Fabriciuse raamatu „Liivimaa ajaloo lühiülevaade" esitlus Johannes Esto Ühingu majas (Näituse 3)
Raamatust kõneleb emeriitprofessor **Enn Tarvel**.
Katkendied loevad **Lembit Peterson** ja **Tõnis Rätsep**, meeleolu loovad muusikalised vahepalad.

18.00 Vene romansside õhtu Tartu Linnamuuseumis
Natalja Trošina – vokaal
Jelena Golub – klaver

19.00 Laulvate kirjanike kontsert
Pargiraamatukogu platsil
Luulet loevad ja laulavad **Aapo Ilves**, **Jüri Kaldmaa**, **Tuuli Taul**, **Jaan Felsland**, **Merca** ja **Chalice**.
Saatemuusikutena teevad kaasa ansambel **Bullfrog Brown**, **Teet Velling** ja **Merje ägu**, kontserti juhib **Reimo Rehkli**.

20.30 Carolina Pihelgase luulekogu „Metsas algavad hääled" esitlus Tartu Kirjanduse Maja krüptis

22.00–23.35 Vabaõhukino Pargiraamatukogu platsil: Kinobuss **filmiga „Pangarööv"** (Filmivabrik 2009)
Režissöör **Andrus Tuisk**, stsenarist **Mihkel Ulman**, peaosades **Hannes Kaljujärv** ja **Henri Kuus**.

22.00 *The Wire* DJ-programm Kultuuritehases
Prima Vista, Eclectica ja Tartu Kunstikuu ühisüritusel Tartu Kultuuritehases keerutavad plaate **Tony Herrington** ja **Lisa Blanning.**

Laupäev, 8. mai

10.00–17.00 Prima Vista raamatulaat
TÜ Raamatukogu ees ja sees

11.00–13.00 Raamatuoksjon Tartu Kirjanduse Majas

12.00 Eesti Rahva Muuseum esitleb: **vene luulekimp**
Eesti Rahva Muuseumi näitusemajas (Kuperjanovi 9) loevad oma luulet **Doxie** (Tatjana Sigalova) ja **Larissa Joonas**.

14.00–15.00 Patrooni tund TÜR kohvikus Gaudeamus

15.00 Kogumiku „Mehed ei nuta II“ esitlus
TÜR kohvikus Gaudeamus

16.00 Prima Vista noortekas Tartu Kirjanduse Maja hoovis/krüptis Esinevad noored autorid **Eda Ahi**, **Berit Kaschan**, **Allar Lepa**, **Urmo Mets**, **Carolina Pihelgas**, **Maarja Pärtna**, **Robert Randma**, **Triin Tasuja** ning **Andra Teede**. Toimub ka konkursi „**Esimene samm“** võitja väljakuulutamine ning **Ulakassi** arvustuste võistluse võitjate autasustamine.

18.00 Artiklikogumiku „Juhan Viiding, eesti luuletaja“ esitlus Tartu Kirjanduse Maja saalis

20.00 Luuleõhtu Genialistide klubis – **läti luule**
Oma loomingut loevad **Inga Gaile**, **Juris Kronbergs**, **Guntars Godiņš** ja **Liāna Langa**, kõlavad ka luuletuste eestikeelsed tõlked ning liivlanna **Julgi Stalte** laulud.

22.00 Etendus „Tunnete taaskasutus“ Genialistide klubis
Osalised: **Piret Simson**, **Katrin Pärn**, **Maarja Jakobson**, **Janek Joost** ja **Urmas Lennuk**.
Pärast etendust algab klubis festivali järelpidu
Prima Vista 2010 esinejatele ja korraldajatele sissepääs poole hinnaga (rinnasildi ettenäitamisel)

Pühapäev, 9. mai

Prima Vista Põltsamaa lossihoovis

12.00–17.00 Loetud raamatute laat

12.30 Avamine, sõnavõtud

13.00 Kirjanduslik ekskursioon Põltsamaal ja linnalähedastes kirjanduse ning trükitegevusega seotud paikades (jalgsi ja bussiga)
Eelregistreerimine raamatukogus.

13.00 Põltsamaa Ühisgümnaasiumi õpilaste raamatu „Tervisest läbi lapse meele ja keele" esitlus
Tänukirjad annab üle Põltsamaal elav kirjanik **Henn-Kaarel Hellat.**
Tänavatants erinevates stiilides: break-tantsu grupp **Complete Marek Tamme** juhendamisel ning **JJ-Street Kairi Jerlovi** juhendamisel.

14.00 Urmas Nemvaltsi koomiksituba õpilastele

15.00 Raamatu "Mehed ei nuta" esitlus
Projektis osalesid kirjanikud **Kadri Kõusaar**, **Kristiina Ehin**, **Hannes Varblane**, **Lauri Sommer** ja **Olavi Ruitlane**.

16.00 Laulvate kirjanike kontsert
Esinevad **Merca**, **Tuuli Taul**, **Jaan Pehk, Aapo Ilves** ning **Jürgen Rooste**

17.30 Luulelahing Veinikeldris: Contra, Merca, Wimberg

21.00 Õuekino: kirjandusteos ekraanil – **film „Lohetätoveeringuga tüdruk“**
Pilet 25.-

Prima Vista tänavune patroon on Hannes Varblane

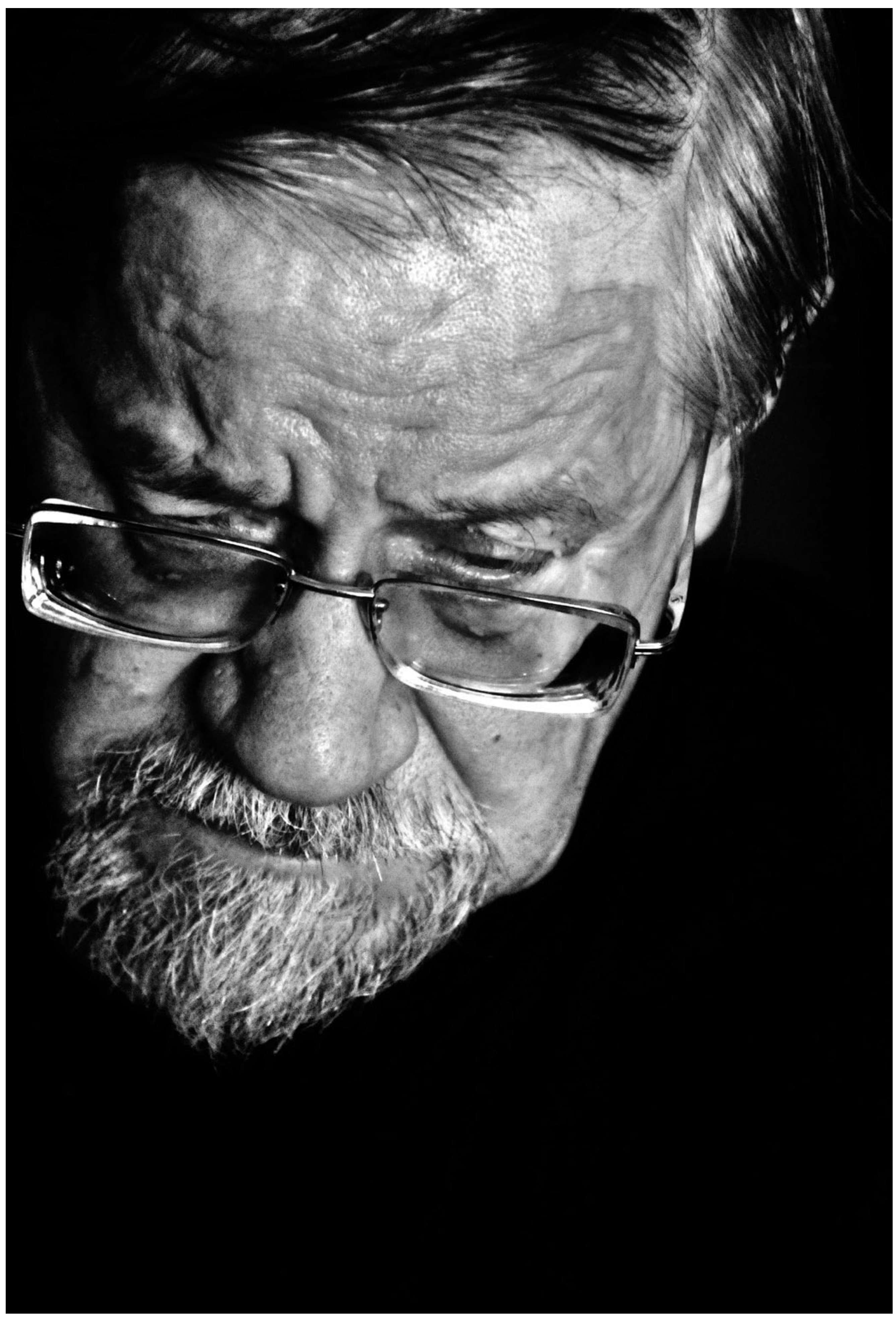

Urmo Mets

hoovil on miljon põue

matemaatiline raalaju
plingib söakalt ja uljalt
lükkides ajju
mõtteseibe
ühe ja konkreetse
teraselt kiiskava
tähenduslati otsa
lage väli
võimaldab kõike
soovitult asetada

:::

akadeemiliste kärbeste salongis
lõhnaval leivakäärul sõnnik
sügavast lahtisest ümaraknast
söestunud viljapõllul

kartongharakate parve all
käes sepistet vaimuahing
seisab võisse määritud hing
alasti Vaino Vahing

karjub lõhub kilekasvuhooneid
rebides neid kassi lõugadeks

unenägudes on mullid sees
nagu psühhiaatriski

Vaino Vahing

:::

matuserongkäik lagendikul

matuserongkäigus maailm
kliristab jääpurikatest hambaid
talvised sügavad hanged
jäljed sügaval sees
modereeritud mürtsatus
väljahinges ohe
matuselise jalg
kui olendi liigutatav osa
väljub hangest
ja lunastab augu
mittemiski ja tühik
kohatuina kohal
üleüldises kohinas
puude latvades
inimeste kõrvus
seisab salk
pilk suunatuna ette
üsna harilikult kaugelt
üleüldiselt
haugatab koer

digitaalne harutamm

robotkoiottide salgad
tumedalt puseldes
masinreipalt hoogsalt
harutavad laiali
süvenemise
arheoloogilise
reha

:::

kesk kütkestavate mesilaste karu
bioeeter kui semiootiline meeter
seisab Kalevi Kull ja ootab
märkamatult ja traagiliselt
ligineb murduv liiklusmärk
ja murrab mehe maha

semiomeeter

0-PROTSEDUURID SILERUUMIS

Peeter Piiri

Kiwa näitus ja Anti Saare raamatu „Tekste siledast ruumist“ esitlus Tartus, Y-Galeriis, 27.01-13-02.

Kiwa näitusele sisenemist võib kirjeldada ka kui rangeid protokollireegleid järgivate vastastikuste teadete jada:
– *Tähelepanu, me näeme enda ees musta kuupi! Kordan, me näeme enda ees musta kuupi! Vastuvõtt?* Eetriragin (see on stiilne, äge, nagu kosmoses lehviv keep)
– *Kuuldel, kinnitan, te näete enda ees musta kuupi.* Eetriragin
– *Tähelepanu, me siseneme musta kuupi! Kordan, me siseneme musta kuupi! Vastuvõtt?* Eetriragin
– *Kuuldel, kinnitan, te sisenete musta kuupi.* Eetriragin
– Eetriragin Eetriragin Eetriragin
– *Kuuldel, kinnitan.* Eetriragin Eetriragin Eetriragin

Musta kuupi Kiwa näitusel pole. Seal pole midagi ülearust. Küll aga seisab esimeses saalis, uksest sisse astudes, hõbedases skafandris kogu, peegeldades tagasi mistahes tähenduslikkust. Peegel kaitseb rändajat tühjuse ja vaakumi, plussneljakraadise olematuse eest. Peegel vastamisi tühjuse, vaikuse, puudumise, olematusega. Peeglil on tühjusele sarnane iseloomujoon — ta viib vaatleja alati tagasi sinna, kust ta tuli ja nimelt iseenese juurde. Ka peeglis võib kohata iseennast — noo…muude kohtade kõrval.

Kummatigi on peeglitühjus kosmilisest olematusest (mis väljendina on mõttetus, kuna Kosmos, maailmaehitis, ei saanud vanade kreeklaste järgi kunagi olla kuskilt otsast tühi või olematu) erinev. Kui peegel vältimatult ja paratamatult suunab tagasi iseendale, siis päristühjus lubab jääda uduse, tühja pilguga enda ette jõllitama. Tühjusesse saab minna rändama (kui saab) või tagasi pöörduda, peegli puhul saab vaid tagasi pöörduda. Peegel on visuaalse kogemuse ümberpööramismärk.

See meenutab Karl Ristikivi raamatut „Nõiduse õpilane“, kus musta maagia õpilane satub öösi lugema kabalistlikku teksti. Lugedes tunneb ta, et ei saa enam peatuda. Ta aistib ka, et keegi kuri läheneb talle, tuleb uksest sisse ja tema poole ja puha ja puha ja puha. Ta ei saa ennast liigutada, kuri aga sirutab ennast ta selja taga välja, valmistub teda haarama. Samal hetkel aga jõuab õpilane tekstis ümberpööramismärgini, mis lugejat kohustab sama teksti lugema tagurpidi. Seda tehes õpilane tunneb, kuidas kuri kaob ja saabub kergendav pääsemine.

On raskestivaidlustatav tõik, et tühjust ei saa tekstiliselt hõlmata ega käsitleda. Võib öelda, et tühjus tuleb tekstiliselt ette ümberpööramismärgina, st tekstis jääb tühjusest järele vaid peegel. Kiwa näitusel ripub (väljend, mis on nüüd tõesti kujundlik) töö nimega „Nothing“. See töö koosnebki pealkirjast, sest selle koha peal, kus peaks olema taies, näeb vaatleja pelgalt valget seina nagu mujalgi ruumis. Selle kunstiteose formaat on judinaidtekitavalt täpne — 0.00 X 0.00. Rangeid protseduurireegleid järgiv protokoll (antud juhul kunstiteose formaat) moodustab valsisammul ümberpööramismärgi.

Me näeme, et see peegel osutub läätseks — peeglis on alasti nähtaval kunstiteose formaat oma ebainimlikkuses ja kunstivaenulikkuses. Peegel rebestab, lõhustab, nihestab ja tühistab, ta on dekonstruktsiooni instrument. Samas ei sa peegliga seostada ainult negatiivset, eitavat energeetilist välja. Peegel võib osutuda filtriks, mille abil paljastub sarnaselt koletistega ka loodus, selle spontaansus, määramatus ja ilu. Kiwa on asetanud loodusvaated, pildifailid tekstiredaktorisse, avanud need seal ja paljastanud tekstidžungli eksootika. See tekstiragin on omakorda asetatud peeglisse nii, et me näeme seal seda, mis seal on alasti kujul ja nimelt — teksti.

Nii ei teeni tekstilise tähenduse lühistamine ja tühistamine mitte pelgalt dekonstruktsiooni huve, kuna selle kaugem eesmärk on konstruktiivne ja positiivne. Sarnaselt zenbudistliku looga ühe käe helist kutsub see üles kuulama tõelist tühjust, mitte kartma ja koguni kõrgelt hindama puhast, inimlikust sekkumisest puutumata (või nö valesti puudutatud — vahest selles ongi 0-protseduuride sügavam tähendus) müra, kaost, millest puhkeb õitsele olemise õis.

Kiwa näitus, Tartus, Y-galeriis on filosoofiline ja meditatiivne kontseptuaalse kunsti nähtus. Näitus peab omakorda olema iselaadseks sisse- või väljajuhatuseks Anti Saare tekstikogumikule, mida esitleti koos näituse avamisega (Raamat, millest kindlasti peab eraldi pikemalt kirjutama.).

Me oleme semionaudi peegelskafandris ja me siseneme tekstilist tähenduslikkust kiirgavasse semiosfääri. Muuseas, galerii tagumise saali aknaorvas istub veel üks skafandris kogu — sedapuhku valges skafandris, kaetud punase värvi pritsmetega. Kas peab see vaatlejale hoiatavalt meenutama Oscar Wilde´i kuulsat lauset: „Kõik, kes tegelevad kunstiteose tõlgendamisega, teevad seda omal vastutusel“?

Mu kujutlusse kerkis kord müstifikatsioon: ühel päeval teleskoobiga kuud uurides avastatakse mingist kraatrist võllas, võllapuu, milles ripub, kiiver lõbusalt viltu, skafandris mees. Tema silmis peegelduvad tähed ja nii hakatakse maa peal seda kraatrit kutsuma Poodud Mehe Metsaks. Jutu ots.

Y programm 2010

13.04.-01.05 Madis Katz
04.05.-15.05 Kaire Nurk
24.05.-05.06 Timo Toots
08.06.-26.06 MoKS

LAS LOOMING FLIRDIB LOOMINGUGA

Elvis Kollom

„*Las looming flirdib loominguga...* ” ehk Anti Saare raamatu „Tekste siledast ruumist” esitlusel ja Kiwa näituse “0 – protseduurid” avamisel Tartus Y-galeriis 27. jaanuaril 2010 toimunud ühisest etteastest ja *perfomance*'st Sileruum.

Tere, Kiwa ja Anti, rääkige õige, mis 27. jaanuaril 2010 Y-galeriis juhtus? Inimesi oli murdu...

K: Mustadest kastekannudest hakkas kostma järjest võimenduvat valget müra, must ruut kahvatus, kera kirjutamisel süttis valgus, nullkraadil avaldus sile ruum.

A.S: …õues oli käre pakane. Janar Ala kaotas mütsi ja kaks kinnast.

Mõistagi ei saa Teie arusaamad asjadest ja sõnadest kattuda. Nad peavadki erinevat tähendama ja erinevalt tarvitusel olema, kuid ometi leppisite kokku ühe etteaste ühel ja samal ajal, tehes nii teineteise loomingule mitte ainult vormilisi märkusi, vaid täiesti sisulisi lisandusi?

A.S: Kui peaksin etteaste taotluse tagantjärele sõnastama, ütleksin, et selleks oli erinevate modaalsuste – visuaalse ja kirjaliku – ristamine, lõimimine. *Performance* annab õnnestumise korral sünesteesiaefekti, mida illustratsioonist või kommentaarist kätte ei saa.

K: Me mõlemad tegeleme antud juhul nullkraadilise representatsiooni võimalikkusega... Kui Anti raamatule „Tekste siledast ruumist” mingit „institutsionaliseerivat kodustamissoovi” rakendada, klikib ta ühtpidi kaasaegse eesti kirjanduse kontseptuaalse suunaga, mida alustasid varajane Kivisildnik, legendaarne 14NÜ, jätkasid Luuk, Mikita, Kangelasema Toitepiim, ajakiri Vihik ning mis ei lõppenud vastu kõiki ootusi Jaak Ranna ja Barthol Lo Mejoriga. Teistpidi klikib Kaplinski, Luige, Õnnepalu jms terase hipidiibiga.

Teie etteaste seisnes sisuliselt teineteise loomingu vaatlemises seal müstilises punktis 0, kus nad siis kohtuvad, jah... või on tegu ikkagi kohtamisega, kus emb-kumb kahest, isegi kolmest, on tundmatu? Kohtamises on ju alati omajagu juhust, kohtumises mitte kunagi, või...

A.S: Öelgem siis näiteks, et tegu oli kohtamisega kohtingu tähenduses: kokku lepitud on ainult aeg ja koht. See, kas teine ikka tuleb ja kuidas sobitakse, on teadmata. Las looming flirdib loominguga, ma vanemlikult vahele ei segaks.

Ja nad flirtisid siis Y-i hargil...

K: Väga õige on väita, et alguses oli muna. Kui muna poleks olnud, ei oleks seda ka võimalik väita. Eelmises lauses esineva sõna „muna” võib asendada ka sõnaga „sõna”. Mõlemad väited selgitavad ainult seda, mis parasjagu on võimu kvintessents, mis tegelikult ruulib.

A.S: Mulle meenutab see Y kõigepealt kadaharki, ragulkat: et see töötaks, peab kahe otsa vahel olema elastne side. Kuna tegu pole sotsiaalse kunstiprojektiga, pole märklauda ega laengut vajagi. Ent kuna tegu on vägagi teravalt kontseptuaalse projektiga (põhjapaneva suure eimiski väljameelitamine keelelis-representatiivsete kodeerimismehhanismide tagant), võib näituse külastaja ning loodetavasti ka raamatu lugeja oma nätaka ära saada ka „laadimata relvast”, ragulkakummi endaga.

:::

Anti, ole hea ja kõnele, kuidasmoodi on omavahel seotud 0-kraadine dokumentaalkirjutus ja musta ruudu hajumine...

A.S: Esiteks, nad on (meie poolt) seotud seekaudu, et nad ei samastu, on erinevad. 0-kraadil kirjutamine pole mõeldav: puudugu kirjutusel sõnum ja olgu kirjutaja positsioon manifestselt huvitu, teksti reljeefsus – loetavus – rebib ta siledalt nullkraadilt paratamatult eemale. Mustal ruudul seeeest võib lasta hajuda lõplikult. Operatsioonilisel tasandil võib aga rääkida olulisest sarnasusest: Kiwa usaldav sekkumatus printeri töösse laseb masinal näidata, mida on võimeline tekitama juhus: ootamatult kireva värviväljade seeria. Samamoodi annab kõik juhuse hooleks käigu pealt kirjutaja (nt metroos). Mis on veel liigutavam kui inimlooma usaldus

masina, selle veavõimelisuse ja vigadest võrsuva loova juhuse vastu!

Ma loodan, et see pole kokkuvõtteks see hajumine, mille põhitooniks on must...

K: Minimaalsed taktikad, piiravalt ortodokssed vahendid loovad komplitseeritumaid situatsioone. See on teksti kirjutamine, aga tekst sünnib vaataja peas tühiku ümber. 0-protseduurid feidivad tühikut ja teksti. Seega 0-protseduurid on need, mis teevad tühikust tühjuse, kus miski saab mitte millekski, olemisest koos ilmaolekuga saab mittemiski, nullpunktist hargnetakse igas suunas lõpmatusse. Seetõttu on siin näitusel protseduure, mis viitavad võimalikele neurolingvistilistele situatsioonidele, seoses nii suhtelise kui absoluutse olematusega. Suletud vooluring, tautoloogia, iseendale (olemuslikule tühjusele) viitamine. Vaikuse kuulaja tekitatud müra, tühjuse vaataja vari. Ruum on mateeria askees olematuses. Tühikud, augud teadvuses viitavad kestvale rahulolematusele.

Kiwa, oled pannud Viini Setsesoonist pihta kirja, mis on adresseeritud Joseph Kosuthile New Yorki, jah... Ja sa oled teinud sellest teose, kadunud kirja kommentaaridele (Poe, Derrida, Lacan ...) lisanud oma kommentaari, jah... Aga oletame nüüd, et su teos „Kadunud kiri" on ühel päeval siit seinalt kadunud, kuigi tegelikult pööras keegi selle näoga vastu seina, nimelt nii, et teos lihtsalt ei eristu seina pinnalt, kuid ometi on seinal, nii nagu peab olema, ja sa avastad, et teos „Kadunud kiri" on kadunud. Hakkad uurima. Ja siis sa pead seletama Viini lingvistide ringis kasvanud uurijale, et kadunud kiri on kadunud... missugused oleksid sinu võimalikud järeldused teosest „Kadunud kiri" pärast uurija seletuse saamist?

K: Vabandust, ma pean hambaarsti juurde minema.

Anti, võib-olla selgitad lõpetuseks, mida see Salmo Salar mõtleb sellega, et "*Sisu asub tõe poolest väljaspool!*" ... Väljaspool *performance*'it, väljaspool meie põgusat vestlust, väljaspool tõde, mida?

A.S: Seda tuleks küsida Salmo Salarilt endalt. Iseenesest võiks ju tema segadusse ajav väide olla vastus absurdsele küsimusele: kumb on too „tõe pool": seesmine või väline, kosmos pea sees või väljas?

:::

27.01 – 13.02
„O – protseduurid"
Kiwa
Y – galerii
Küütli 2, Tartu

„Tekste siledast ruumist"
Anti Saar
Eesti Keele Sihtasutus

Fotod: Y-galerii

Uue-Teatri mängukava

T13.04.2010 / 19.30 / 120/70.- / gastroll
Kanuti Gildi SAALis / Tartu Uus Teater [ätt] Tallinn
Jevgeni Griškovets
VENE RÄNNUMEHE ÜLESTÄHENDUSED

K14.04.2010 / 19.30 / 120/70.- / gastroll
Kanuti Gildi SAALis / Tartu Uus Teater [ätt] Tallinn
Taavet Jansen / Taavi Eelmaa
**VIIMASED KORRALDUSED NEILE,
KEDA MA KUNAGI OLEN ARMASTANUD**

N15.04.2010 / 19.00 / 145/100.- / **esietendus!**
Genialistide Klubis / Tartu Lai 37taga
Urmas Vadi
PEETER VOLKONSKI VIIMANE SUUDLUS

R16.04.2010 / 19.30 / 120/70.- / gastroll
Kanuti Gildi SAALis / Tartu Uus Teater [ätt] Tallinn
Ivar Põllu
IRD, K.

L17.04.2010 / 20.00 / 120/70.- / gastroll
Coca-Cola Plazas / Tartu Uus Teater [ätt] Tallinn
Mart Aas
IDentiteet

P18.04.2010 / 19.30 / 120/70.- / gastroll
Kanuti Gildi SAALis / Tartu Uus Teater [ätt] Tallinn
Urmas Vadi
PEETER VOLKONSKI VIIMANE SUUDLUS

T20.04.2010 / 19.00 / 145/100.- /
Genialistide Klubis / Tartu Lai 37taga
Urmas Vadi
PEETER VOLKONSKI VIIMANE SUUDLUS

T27.04.2010 / 19.00 / 75/100 / eelviimast korda
Genialistide Klubis / Tartu Lai 37taga
Helen Rekkor
THEISED

K28.04.2010 / 19.00 / 250/125.- / lisaetendus
Genialistide Klubis / Tartu Lai 37taga
Ivar Põllu
IRD, K.

L01.05.2010 / 19.00 / **esietendus / esilinastus!**
Genialistide Klubis / Tartu Lai 37taga
KOLM VÄRVI. EESTI 2010. MUST

P09.05.2010 / 19.00 / 250/125.- / lisaetendus
Genialistide Klubis / Tartu Lai 37taga
Ivar Põllu
IRD, K.

T11.05.2010 / 19.00 / 145/100.- /
Genialistide Klubis / Tartu Lai 37taga
Urmas Vadi
PEETER VOLKONSKI VIIMANE SUUDLUS

T25.05.2010 / 19.00 / 145/100.- /
Genialistide Klubis / Tartu Lai 37taga
Urmas Vadi
PEETER VOLKONSKI VIIMANE SUUDLUS

K26.05.2010 / 19.00 / 75/100 / **viimast korda**
Genialistide Klubis / Tartu Lai 37taga
Helen Rekkor
THEISED

:::

www.uusteater.ee

LAURA PETERSON

Ivar Põllu

Kui Sa pärast lavakunstikooli Vanemuisesse tööle läksid, ütlesid mulle kuskil intervjuus, et oled kindel, et Vanemuine on parem valik kui Theatrum, sest Sul on seal võimalik tutvuda huvitavate inimestega ning saada palju erinevat tööd. Kas see oli nii? Kas Sul oli õigus, kas läks nii?

Mäletan seda intervjuud küll... Hehee, kindlasti ma ei saanud öelda, et olen kindel, et see on parem valik. Minu jaoks oli see valik tol hetkel lihtsalt suurem eneseületus. Tõmbas teise linna ja täiesti võõrasse keskkonda, kuna olin alates viieaastaseks saamisest oma elu põhiliselt Tallinna vanalinnas veetnud... ehk siis elasin seal, käisin sealsetes koolides GAG, VHK, lavakas ja igasugused muud ettevõtmised (onni ehitamised, kohvikutes istumised, pillitunnid) kippusid ka vanalinna piiresse jääma, sest vanalinn on üks ütlemata mõnus kant. Või noh, tegelikult võiks veel palju mõnusam olla, kui ei püüaks iga turisti meele järele olla. Ma ei tea ju, kuidas siis oleks läinud, kui oleksin kohe peale kooli Theatrumisse läinud, ent Tartu-kogemuse üle on mul küll väga hea meel. Theatrumis sain nende kahe ja poole aasta jooksul ikkagi paaris lavastuses kaasa teha, samas kogusin hulganisti kogemusi ka mujalt.

Miks lahkusid nüüd Vanemisest ja läksid Theatrumisse? Kas Theatrumisse minemise plaan oli juba enne aastapikkust ilmareisi või oli see mingite läbielamiste ja selginemiste tulemus?

Enne reisile minekut tagasitulekuks plaani valmis ei olnud. Selles mõttes ei ole see tüüpiline teatrivahetusjuhtum, et aasta otsa olin ju hoopis töötu. See otsus ei olnud ainult Theatrumi ja Vanemuise vahel, seal oli veel osapooli ja asjaolusid.

Ümbermaailmareis pidi inimesi muutma. Kui varem oli Oti mängitud tegelane “Vene rännumehe ülestähendustes” selline naljakas maailmarändur, siis nüüd, pärast reisi, võis teda isegi uskuda, temasse oli tekkinud traagika. Kuidas see reis Sind muutis?

Selliste suurte asjade sõnastamine ei tue mul hästi välja, võib-olla oleks mul isegi kahju, kui oskaksin nüüd kahe sõnaga öelda, mis muutus. Siis poleks olnud mõtet reisile minnagi, vaid kodus need kaks sõna välja mõelda ja ennast siis nendele vastavalt muuta. Mulle tundub, et see protsess alles käib. Ja võib-olla paistab see isegi teistele selgemalt. Kui midagi välja tuua, siis võib-olla see, et on tekkinud mingi suure vabaduse mõõde. Ei oska seda seletada.

Mis te seal Theatrumis üldse teete? Paljud inimesed, juhul kui ka on kuulnud, et selline teater on olemas, pole elus Theatrumis käinud.

Praegu mängime „Planeeti” ja „Fööniksit”, teeme ettevalmistusi suvelavastuseks, mis tuleb Hiiumaal Tahkuna tuletorni juures. Materjal on juba peaaegu teada, aga kuna pole päris lõplikult kinnitatud, ei saa veel hõisata. Aga igal juhul on see midagi, mida väga tahan teha. Siis peaks veel hakkama kostüümiladu ja grimmituba korrastama.

Päris paljud inimesed pole elus üldse teatris käinud, ehkki on kuulnud, et selline asi on olemas. Mulle ikka meeldib, kui inimestel see vajadus teatris käia on, ja usun, et seda ei tohiks kuritarvitada, vaid pigem võiks teha just sellist teatrit, mis inimestes heas mõttes sõltuvuse tekitab. Mingi aeg tagasi oli Theatrumil üsna kindel publik välja kujunenud, aga viimastel aastatel on see rõõmsalt üllatavalt laienenud, paistab, et sellist teatrit on ka vaja. Ei hakka sõnu tegema, et püüame teha teatrit, mis meid puudutab, sest seda tahavad ju kõik. Ilmselt ka kuna väiketeatris ei saa aastas välja tulla nii palju lavastusi kui suures teatris, siis peame olema materjalide valiku osas kompromissitumad.

Eesti teater on ka üks suur perekond ja teatriaasta pidu on tema suguvõsa kokkutulek. Kas Petersonide perekond on eesti teatris vere- või pigem seaduslik sugulane? Kuidas Petersonide teater Sinu meelest eesti teatris positsioneerub?

Ma arvan, et ärme nimetame Theatrumit Petersonide teatriks, sama hästi võiks nimetada Draamateatrit Toomperede teatriks. Theatrumis tegutseb ka inimesi, kes ei ole Petersonid ja mulle on see pereteatri silt nende suhtes alati ülekohtune tundunud. Ma siiski ei nimetaks eesti teatrit üheks suureks suguseltsiks. See võib küll metafoorina ilus ja nostalgiline tunduda, kuid pigem jagaks teatriasju mõttekaaslaste järgi. Nii mul kui Theatrumil on eesti teatris palju mõttekaaslasi, aga hirmus igavaks läheks, kui kõik ühtemoodi mõtleksid. Teisitimõtlejad ongi selles mõttes üks naljakas sõna, et kes need siis täpselt on, kelle suhtes teisiti mõeldakse?

Elmo Nüganen ütles kunagi intervjuus, et hea näitleja ei peagi palju teatris käima, kui tal on teater selge. Et Aarne Üksküla ei käi üldse teatris, aga tema enam ei peagi. Kui palju pead Sina veel teatris käima?

Ma saan sellest mõttekäigust aru, aga minus on päris palju uudishimu, enamasti saan etendust vaadates ikka midagi ka enda kui näitleja kohta teada. Ma ei tea veel, kas teater saab selge olla. Tõenäoliselt peaks olema siis rohkem sellist teatrit, mida isegi Aarne Ükskülal huvitav vaadata oleks.

Millline see teater olema peaks? Mis on Sinu tingimused?

Tingimused... oi, see sõna ise kõlab juba selles kontekstis kahtlaselt. Teatris ei tohiks tekkida tunnet, et parema meelega teeksin selle ajaga midagi targemat. Mul ei peaks olema võimalust mõelda, et ai, külmkapp on tühi, ja hakata mõttes ostunimekirja koostama. Teatrilummus võiks tekkida. Kui kujutluspildid hakkavad näitlejate ja publiku vahel elama.

Kuidas Sulle Urmas Vadi tundub? Kas ta saab teiega hakkama?

Mulle tundub, et meiega on üsna lihtne hakkama saada, sest üritame isekesksis otsekohesed olla, mitte ajada omavahelisi suhteid liiga salapärasteks ja keerulisteks. Vadi paistab mulle inimesena, kellel on teatri suhtes väga kõrged nõudmised, samas oskab hea asja ära tunda ja lavastajana neid proovides tekkivaid õigeid, elusaid hetki märgata. Ja võib-olla just selle märkamise ja tähelepanelikkusega aitabki ta kõige rohkem. On tunda, et tal ei ole ükskõik, mis need näitlejad seal laval omaette toimetavad. See tunne ei lase mugavaks muutuda. Vist on juba tekkinud termin „Vadi huumor”, kui mitte, oleks selle loomine asjakohane.

Mis see Vadi huumor siis on?

Ootamatu, mingist lihtsast detailist alguse saav ja siis kelmika hooga üle võlli minev. (ENEKE)

Olen näinud Urmas Vadi esimest lavastust ning see oli päris kurb. Tegemist oli tema enda geniaalse näidendiga “Kohtume trompetis!”, mille ta tõi lavale VAT Teatris. Ka järgmine Vadi näidend “Elvis oli kapis”, samuti VAT Teatris, ei suutnud mingit muljet jätta, ehkki tekst oli jälle vaimukas ja lavastajaks polnud seekord autor ise. Alati oli mul

:::::::::::::::::: MÜÜRILEHT : ÜHEKSAS NUMBER : KEVAD 2010 :::::::::::::::::

MÜTOLOOGILISED KORTERID, VÄIKESED JUMALAD, TIHNIKUD

Mehis Heinsaare Tartu, 2. osa

Mehis Heinsaare selle aasta 4. märtsil peetud loeng Pärmivabrikus sarja „Tartu lood" raames. Litereerinud Tuuli Trikkant, toimetanud Helen Tammemäe. Sellest loengust on muuseas ka Raadio Ööülikooli saade tehtud, mida saab netist kuulata (www.ylikool.ee).

:::

Aga Tartu teemadel võiks ikka veel mõned küsimused olla. Võibolla ma mäletan veel midagi.

Küsin klišeeliku küsimuse. Kas ja mil määral Tartu sinu loomingut on mõjutanud?

Paljude ruumide ja tubade kirjeldused on suures osas seotud nende ruumidega, kus ma olen Tartus elanud. Neid on kokku kuus-seitse korterit. On juhtunud, et nad kõik on olnud Supilinnas, ma ei ole seda teadlikult valinud. Nii on lihtsalt kujunenud. Ja muidugi nende miljöö mõjutab väga olulisel määral. Ja väga huvitav on veel see, et ma olen nagu kahepaikne - pool elu elan maakeskkonnas. Eestis on kohti, kus kõnnid ringi ja siis keset maastikku, praktiliselt metsa sees, on selline Supilinna tüüpi kortermaja, väga huvitav kogemus on sellist asja näha.

Elva ja Rõngu vahel keset metsa oli just selline maja. See oli kortermaja, täiesti linnatüüpi puuhoone ja seal ühes korteris allkorrusel keegi elas vist ka, aga ülejäänud toad olid täiesti tühjad. Mulle sageli meeldib just sellistesse kohtadesse tegelasi elama panna. Kohtadesse, mis on nagu hübriidid. Linnamaja justkui ei sobituks metsa keskkonda, aga seda saab sinna sobituma panna. Samamoodi on keset Tartut ka paar sellist talu, üks on seal Maarjamõisa haigla lähedal. See on ka väga huvitav.

Palju sa Eestist välja oled rännanud või kui palju sa seda üldse õigeks või vajalikuks pead?

Ma saan rääkida ainult endast. Olen käinud küll, aga ma olen vist juba nagu ärakukkunud, et mulle meeldib käia ikka tohutult Eestis, Lätis ja selles nö Liivimaa piirkonnas. Üks paranoia on veel, et kui minna, siis peaks minema ikka kas Madagaskarisse või Lõuna-Aafrikasse. See Euroopas olev ülerahvastatus häirib mind. Aga ma olen ka lihtsalt seda inimtüüpi. Kuna see mind häirib, siis olen ma väga õnnelik, et Eesti on selline väherahvastatud ja väheasustatud maa, kus on normaalse inimsete arvuga linnad ja kõik toimib väga hästi. Väga ära ei kipu.

Aga kuidagi annab see D-vitamiini puudus iga aasta, iga talvega, üha enam tunda. Hiljuti juhtusin lugema raamatut, kus Harmsi sõber Vvedenski ütles talle, et omalajal on end unes treeninud nägema päikest. Järelikult saab D-vitamiini sealt kaudu kätte. Kui see on võimalik, siis peaks ka seda tegema.

Aga kõige kaugemad kohad, kus ma olen käinud, on ida pool Karakumi kõrb Türkmenistanis ja siis Napoli. Muidugi tahaks ma väga minna kuskile Aafrikasse. See on tõenäoliselt mingi paadunud romantiku äng. Tahaks leida sellised rasked maastikud, kus nädalate ja kuude kaupa tuleb intensiivselt kõndida. See on intensiivne unistamine. Piisavalt laisa inimesena tean, et peaks selle kord lihtsalt ellu viima.

Sellistest unistustest on tulenenud ka unenäod. Olin Albert Gulgi neljakümnendal sünnipäeval, jäin seal korraks magama ja nägin tunniajalise une jooksul, et Albert Gulgi maja neljandal korrusel viis läbi keeruliste pööningute tee usteni, mis avanesid Aafrikasse. Väga loomulikku rada pidi. Ma ärkasin üles ja kutsusin inimesed kohe üles sinna uste taha. Rääkisin neile loo ära. No ma olin vähe võtnud ka, aga olin selles asjas niivõrd sees. Lõppes kõik sellega, et inimesed tulid ja ütlesid, et kuulge, laske magada, mis te siin lõugate.

Ühesõnaga on see märk sellest, et igatsus kaugete maade järele on olemas. Aga vähemalt esialgu olen ma suht saamatu reisija.

Küsisin seda sama asja ka eelmine nädal Jaan Kaplinskilt. Milline see sinu loetud Tartu on? Tartu kirjanikud, keda sa olen lugenud või keda endale tähtsaks pidanud. Mingisugused lood, kirjanikud või teosed.

Lembit Kurvits. Ja varajane Priidu Beier, ühes Matti Moguci loominguga muidugi. Hannes Varblane, aga mitte niivõrd luuletajana, vaid kõik see Varblase fenomen kokku. Ja ka Inderk Hirv ja Mari Vallisoo, kes elab vist Annelinnas. Kindlasti on neid veel.

Sellised kirjanikud nagu Hannes Varblane ja Lembit Kurvits, värvikad tegelased ka väljaspool luule- ja loomingupiirkonda, lisavad värve ka Tartu tänavapildistikule. Käivad ringi ja on, õiendavad ja ajavad oma asju. Selles mõttes ka Miilius, sest ta kannab seda Moguci fenomeni endas, loeb aegajalt mõne Moguci luuletuse - need on tal peas.

Lembit Kurvitsal on korter Lootuse tänaval. Käisin tal aasta-paari jooksul aeg-ajalt külas, praegu on ta küll isolatsioonis.. Ta korter oli tipp-topp korras nagu Tšehhovil. Käsikirjad olid ühes lauaservas, vanad raamatud teises. Tal oli käsikirjale kõik jutustuste pealkirjad juba ära pandud. Seitseteist juttu oli veel kirjutamata, kümme oli kirjutatud. Niimoodi kestis see poolteist aastat. Siis ühel päeval läksin talle külla ja ta ütles, et nii, nüüd sai mul jutukogu valmis. Kolme päeva jooksul oli ta need seitseteist juttu ära kirjutanud. Siis saatis käsikirja Eesti Raamatu toimetusele, aga see seisab miskipärast siiamaani seal. Õhus on korraldada toetusaktsioon, et Kurvits saaks oma teise proosa- või jutukogu avaldatud. Kas mingi kontsertaktsioon või... Ma arvan, et sellest oleks abi - tema fenomen väärib seda. Need on ikkagi huvitavad jutud, tuleks päevavalgele tuua.

Kuidas sa suhtud kelladesse ja kalendritesse?

Kelladega on isiklik suhe väiksem, aga kalendrid on huvitavad asjad. Mul on tavaliselt kolm-neli erinevat kalendrit ja osad neist on sellised, kus on terve aastajagu päevi silme ees. Siis vastavalt intensiivsuse astmele, nt olles eriti energilises meeleolus, saab sinna kalendrisse panna kõik need plaanid, mis tõesti teostuks siis, kui see energiline meeleolu kestaks läbi aasta. See oleks loogiline. Aga see, et ma sellest energilisest ajafaasist välja ja allapoole kukun, noh, see lihtsalt juhtub niimoodi. Võib-olla olen sellisena lihtsalt loodud, kuid see on mingis mõttes juba teisejärguline.

Need on kahte-kolme eritüüpi kalendrid, mis hõlmavad eri intensiivsuse astmeid minus endas. On ka sellised väga aeglase elutempoga kalendrid, kus teen miinumprogrammi. Ja tavaliselt neis kolmes või neljas kalendritüübis moodustub selline vertikaalne telg, omades igast ühest midagi. See ongi naljakas, et mulle endale tundub, et elan mingisuguses imelikus kaoses, aga olles praegu umbes pool elu ära elanud, siis teatud distantsilt taha vaadates on tal ikkagi konkreetne muster. Kuigi see vaibamuster, saatus või elujoon, on üsnagi kaootiline ja kirev. Arvan, et igal inimsesel on mingi muster, mingi muster kujuneb välja. See on huvitav, et see on üsnagi kindel muster.

Kalendritega on üsna lähedane suhe, aga mitte kellaga. Kellaga ei ole.

Milliseid mälestusi teil seoses ülikooliga on?

Mina käisin siin ülikoolis, kui olid õndsad Tulviste ajad, siis kui sai ikka kummi venitada ja lubati välja visata, aga ei visatud välja. Praegu vist lubatakse välja visata ja visatakse ka. Kaheksa aastat käisin seda bakalaureus artiumi rasket rada. Aga olles rohkem sellise igavese tudengi tüüpi, sai kõrvalt kuulata neid aineid filosoofia, psühholoogia, või ajaloo vallas, kust sai mingisuguse sellise üldhariduse kätte. Praegu on ikka tunduvalt raskem, selles mõttes vedas mul ajaliselt.

Kuidas teile tundub, kas paremad mõtted tulevad kehalise aktiivsuse või rahuoleku ajal?

Nad võivad tulla mõlemat pidi. Kui on rahulik aeg, siis võib keha istuda staatilises poosis kümme tundi. Aga lugedes midagi õiget või huvitavat, midagi, mis läheb korda, siis tekib lühis. Kui vaim läheb tööle, siis on ka keha väga heas vormis. Istudes rahulikult ja lastes vaimul õigeid asju ajada, võib ühes positsioonis istunud keha äkitselt äärmiselt energiliselt, suure laetusega üles tõusta ja asuda kohe pikale teekonnale. Võib olla ka vastupidi, et ringi sebides, ütleme mingit ametiasja või asja, mida ei meeldi ajada, ajamine kurnab nii läbi, et ega seal vaimuga ka midagi ei ole. Aga jällegi selline puhas liikumine, näiteks matkamise vormis, täidab alati ka vaimu.

Kas sa jalgrattaga ei sõida enam?

Preagu ei sõida, ma rohkem kõnnin praegu. Ratas vajab putitamist lihtsalt.

Mul on küsimus Tartus viibimise sügava jõesängi kohta. Kas ja kui palju oled sina sooritanud elamiseksperimente, selliseid täiesti kummastavaid, tavaelus kaugeid retki ja kuhu need sind viinud on?

Nad on viinud ühekordselt huvitavasse seisu, nagu eksperimentaalsed elulaadid ja nad on siis oma eesmärgi täitnud. Nii või teisiti, mõnikord lõppeb see väga huvitava tunnetusastmega ja sellest võib moodustuda üks uus lugu. Aga see ei pea muidugi tingimata looga lõppema.

Mõnikord on see ka läbikukkumisega lõppenud. Mingi ringiga viib ta tavalisse elurütmi tagasi. Varem oli neid muidugi rohkem, jah.

Sa oled kirjutanud sellise jutu või mälestuste seeria, mille nimi on „Tartu on unenägu". Ja sealt jääb mulje, et Tartu on selline kehatu või viirastuslik asi. Teiseltpoolt oled sa Müürilehes või kusagil kirjutanud, kui ma ei eksi, siis selle pealkiri oli „Linn kui mets", mis on minu teada ka Tartu põhjal tehtud ja mis samuti justkui räägib kuidagi niimoodi. Ka minu jaoks on Tartu nende kahe asja hübriid olnud, et kõnnid kusagil suveöös ülelinnalise elektrikatkestuse ajal, ja ikka see Luunja oranž kuma mingitest varugeneraatoritest on kuidagi tontlikult selle looduse pea kohal, või siis vaatad üksikut oravat lippamas kuskil Statoili neooni tankijate vahel. Ja kuidagi väljendub see hübriid veel eriti zooloogia muuseumis, kus topisloomad vaatamiseks välja pandud.

Aga kas on ka mingit kolmandat võtit, kui sa nagu niimoodi sellele asjale mõtled, et on mets ja võibolla mingi unenägu ja midagi tontlikku. Kas on mingi kolmas võti ka, mille kaudu Tartut põhjalikult edasi anda?

Ma ei tea, kas see on kolmas, aga parim asi on kohtumine mingi konkreetse olukorraga, kus liituvad erinevad märgid. Viimane märk, mida ma nägin, oli, kui ma Karlova poolt tulin ja seal Kalevi tänaval Tartu kohtumaja ees lippas rebane üle tee kohtumaja taha. See oli kell kolm öösel. Kohtumaja kui selline, kus ma kunagi sees pole käinud, on nagunii selline kafkalik müsteerium, ja kui rebane kaob kell kolm öösel vastu hommikut kohtumaja taha, siis kui sellised kaks asja liituvad su enda silma all, läheb mõte ju momentaalselt selliseks, et kohtunik läheb libarebasena tööle, ja et ta jõuaks ümber riietuda ja saada kohtunikuks, vajab ta aega.

Sellised konkreetsed kohtumised, kui sinu silme all toimuvad taolised asjad, siis see ongi see kolmas, see siin ja praegu. Võib-olla mõtlesid sa midagi filosoofilist? Sellised on kõige toredamad kohtumised. Neid rebaseid on millegipärast viimasel ajal järjest rohkem siin kesklinnas.

Viimastel aastatel on palju sellest juttu olnud, et kultuuri on siis rohkem, kui riigil või inimestel üldiselt on raha rohkem. Näiteks kui riik on vaene, et siis on kultuurielu ka kuidagi nägur. Sina tegutsesid väga aktiivselt ja intensiivselt läbi üheksakümnendate aastate. Mul küll sellist muljet pole jäänud, et üheksakümnendatel oleks kuidagi nukram või vaesem elu olnud. Tõepoolest, praegu, siin viimastel aastatel on tehtud Kultuuritehas ja Genklubi, mis toona ei oleks olnud mõeldav, aga tookordne kultuurielu oli lühidalt öeldes kuidagi teistsugune. Või mis sina arvad?

Nojah, võib-olla juhtusid asjad spontaansemalt. Alati, kui tuleb mingi võrdlusmoment või mingi taustsüsteem, siis, nagu näiteks parematel aegedel, kui ilmub taustsüsteemina mingi raha või kapital, siis ta paratamatult astub mängu jah. Aga seal on erinevad inimtüübid või loojakategooriad. Mõne inimese jaoks on seda võibolla tõesti vaja. Kindlasti on raha vaja, aga see on ikka selline maagiline element, et mõni saab sellega läbi, mõni ei saa.

Mul on küll olnud nii, et seda on täpselt parasjagu. Või pigem natuke vähem kui rohkem. Kui seda on rohkem olnud, siis on hakanud millegipärast kehvemini minema. Sealt olen järeldanud, et ju on rahas mingi deemonlik alge. Võib olla peab tugev või tugevam inmene olema, kes seda taluks.

Aga kui taustsüsteemi üheksakümnendatel ei olnud, siis ei saanudki selle peale mõelda, et kuskilt nüüd mingit raha saada. Asjad toimusid üheksakümnendatel mingis mõttes entusiasmi pealt. Muidugi siis sain mingil määral ka kodust raha, päris niisama ka hakkama ei saanud. Aga seda oli minimaalselt ja sellega tuli välja. Oli üks projekt, mille aastal 1997 ette võtsime, Kristiina Ehin oli selle algataja. Tartust matkasime Riiga ja see oli puhtalt entusiasmil põhinev, mingit kapitali ei olnud. Aga praegune Riia-Tartu matk on küll väga tänuväärne üritus, kuid seal käib jutt tohutust kapitalist. See võiks ikkagi natuke vähem tähtis olla või olla hoopis teisejärguline, entusiasmi võiks rohkem olla. Puhtalt nooruslikust entusiasmist muidugi ka ei saa, aga kapitali ületähtsustamine on ka halb asi.

Minusugustele on parem, kui enam-vähem saaks hakkama. Liiga palju kapitali tekitab vaid segadust ja kaost. Tegelikult on see ajaline kokkkusattumus, et siin ja praegu elad, töötad, kirjutad. See on puhtalt õnneasi. Ma tean täpselt, et sajand tagasi või 150 aastat tagasi, võibolla ka sajand hiljem, oleks minusugused vaid mingid virelejad kuskil pööningul. Ma tean ka seda, et ma teeks seda ikka. Aga praegu ma ei virele. Mind toetab Kultuurkapital, ma olen sealt küsinud ja ma võtan seda kui palka ja ma ei häbene seda. Aga ma tean ka seda, et see on ebakindel, et kui saan, siis saan. Mingil muul ajal tõenäoliselt ei saaks. Siis ma teeks oma tegemisi niikaua kui teeks. Jah.

Kiirelt küsiks veel ühe asja, mida ma ei tihka küsimata jätta. Sa selles samas „Linn kui mets“ artiklis rääkisid, kuidas sa olid mingil perioodil nagu naelutatud või liimitud bussijaama külge, et sind tõmbas hirmsasti bussijaama ligi vaatama neid busse, mis sõitsid üle vabariigi ja kaugemalegi laiali. Kas on veel mingeid kohti peale bussijaama, rääkimata siis kodudest või mingitest salongidest, mis on sulle Tartus eriliselt tähtsad?

Ma ei vaata neid niivõrd kui lahkuvaid busse, vaid kui inimkooslust, mis seal vaheldus. Turul käisid maainimesed, kes istusid seal bussijaama puhvetis, kus moodustus selline piiritsoon, et mitu eri tuult ristusid seal, mitu eri voolust. Seal oli mingi energeetiline väli, kus sai märkmeid kirja panna. Midagi oli seal koguaeg õhus, erinevaid energiaid. Tõenäoliselt ma puhtalt selle taju põhjal seal istusin ja olin, see keskkond oli huvitav. Ja kui ma kuskile satun, kuskile väikelinna, Eesti või Läti väikelinnadesse, siis meeldib mulle alati taolistes kohtades istuda. Sellistes kohtades on värske pilguga olla väga huvitav. Läti kui selline on üldse natuke müstiline koht. Mitte just müstiline, aga Venemaa, Rootsi ja Soomega kõigiga suhted toimuvad. Samas Läti on nii lähedal ja need väikelinnad on seal kõik nii põnevad ja ma tajun mingisugust energeetilist potentsiaali just lähiajal Eesti ja Läti vahel. Suhted tihenevad. Ja minu panus sellesse on spontaansed matkad Läti väikelinnadesse, seal ei ole vist maakonnad, vaid rajoonid, rajoonikeskustesse.

Aga mis kohad Tartu linnas sulle ikkagi olulised on või kas on üldse midagi?

Need samad kohad siin, seesama koht siin. See on mu oma laiskus, et ma pole neis uutes kohtades käinud, heietanud rohkem mälestusi. Aga ma arvan, et väga paljud inimesed siinsamas ruumis on sellesama kohaga siin kindlasti seotud. Kui ma esimest korda sisenesin ja seda ruumi, seda kohvikut siin nägin, siis oli see kõige täiuslikum ruum, mingis mõttes tundub siiamaani. Just see lõimumine, et see on jätkuv protsess. Moodustuvad uued ruumid ja uued tegevused ja see on hästi oluline, et see toimub täie rinnaga.

Aitäh.

Foto: Lauri Kulpsoo

14 :::::::

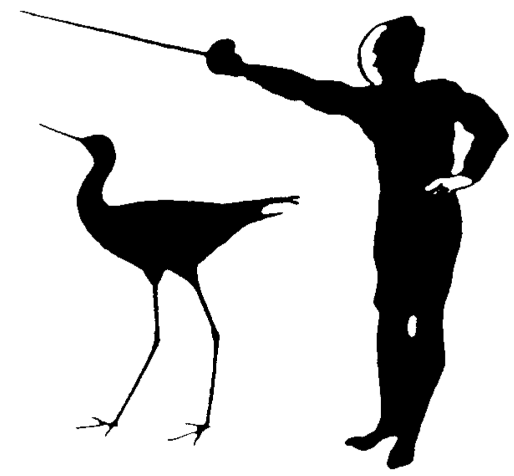

tuhkblondi mandri avastamine

meie vähekiidetud majapidamisse olid vana-aasta õhtuks ilmunud uut tüüpi organismid — porolonist peapallid. nimetatud majapidamise juurde kuulub ka garaaž ja väike saun. korraga istusid nad vaguralt oranžil nurgadiivanil ja ajasid omavahel ägisedes juttu.

metsast toodud mahukas kuusk oli ehitud igat liiki jubinatega. puu tipus paiknes roostevõitu jalgratas. karvasel tulel keesid kartul und kapsas. toa tagumises osas laius lumiselt majesteetlik maastik.

porolonist peapallid olid hoolitsetud välimusega ning käitusid sundimatult ent samas ka delikaatselt. ses mõttes ühtegi tilka marmelaadi maha ei pillatud. selgus, et peade delegatsioon oli kingituseks kaasa laadinud piisava koguse labakinnastesse villitud kõrvitsakompotti. piduliku mõmina saatel anti see nüüd meile üle. see ju parim näärikütus :kraaksas Kõiksuse Isand köögist, kus ta just kanamahla valmistas. ravimtaim pani aga käed puusa ja teatas: aga kuhu see siis nüüd kõik panna? kõik panipaigad on täis! pärast mõningast vaikust, teatas porolonpea viisakalt: daamid ja härrad, kas Te ei leia, et on viimane aeg hakata endale toitu sisse vohmima! möödus mõni minut. ja veel üks tund. see on väga õige mõte, noogutasid kõik elukogenult päid.

me ei püüdnud oma õhtut ideoloogiliselt kujundada, aga nii see välja ikkagi kukkus. esialgu püüti liikuda edasi vabakavaliselt, ent peagi laperdas aknal üks nägu — sire näärimees muidugi. ma ei näe mõmmigi :sosistas selle ponsunud nägu. sissepuhuv tuul oli iseeneslikult karge. integreerisime siis ähkiva vanataadi sisse. mees oli rullitud hiigelsuure teki sisse. parajasti said köögis valmis rasvased lihapirukad. rullitasime näärиolendi lahti ja sättisime kuidagi tooli peale istuvasse asendisse.

palju sa õige rinnalt lükkad? :küsis äkki üks hääl rahvahulgast. vanatoi oli ikka veel omadega loppis ja püüdis nohisedes püüda mustikaga kalamaimu. no räägitakse, et siinkandis näkkab üldiselt päris hästi. vastust ta suust esitatud küsimusele aga ei tulnud ega tulnud. vaikus hakkas muutuma juba piinlikult lüüriliseks.

aga nüüd jaotan ma ära kingitused, teatas ta lõpuks tahenenud ilmega. kõik hakkasid vaimustusest vinguma ja liigutama kõikide ihuliikmetega. kogu maja vabises korraga igas suunas nagu mingi kummist galaktika. seejuures kingitused hakkasid täpselt visatuna lendama kaarega mööda tuba. muide, langedes enamasti ka täpselt saaja lõugade vahele. kõik püüdisid meeleheitlikult mitmekesiseid jõu- ja ilunumbreid esitada. pugistati läbisegi nutta mis hirmus. porolonpead olid aga moodustanud koguni väikese trummiorkestri ja tagusid nüüd pannkoogivirnadest formeeritud trummidel igihaljast heviviisi. plaksutused plädisesid korratult kaasa. lambid kustusid ja läksid jälle põlema samaaegselt. kusagil rääkis üks hääl, et peldikus uputab. kuna mu näole oli langenud juba mitu lusikatäit moosi, olin kõigega nõus ja ütlesin: ogeiša!

käin metsas laulmas madudele ma!

pargis kasvas muuhulgas kestvalt pihutäis töntsakaid puid. nende vahel laotuvat puust põrandat kaeti parajasti vedela värviga. põrand oli krobeline ja sellest tulenevalt oli seda keerulisem värvida. siiski oli põrandalaudade ülemist pinda veidi siledamaks hööveldatud, alumine aga oli jäänud kahjuks töötlemata. nii on siis selle põranda alumine pind ebamugav astumiseks.

ent mis asjus on olemas põrand siin kesköises pargis? püstitagem see ontoloogiliselt oluline küsimus enne maale jõudmist. et oleksid võimalikud avantürist Öäki hommikused tervisejooksud? ma ei ütleks. et feikluuser saaks siin salaja kangi tõsta? ei. et siga saaks uut rula proovida? pigem kah mitte. ja ometi ei juhtu siin tegelikult mitte midagi.

ruuduline on talveööl muidugist alati moes. ruuduline on nagu natuke pahtlimaitselisi säästupelmeene kilekotis. neid käkerdisi on lumetormis ülihea libistada, kui ümber kamina räägitakse kähiseva basshäälega kõiksugu teemadel, mis määratlevad samsungi jooksusussi vetruvuse amplituudi liugleva rokimuti all. eemal aga kohisevad ürgsed laaned. aeg, mil võib hommikust õhtuni pihku taguda. a see värk meenutab mulle samas ka seda, kuidas pidin kord pooside akadeemias imiteerima längus varbaga tuukrit. aga ainult välimiselt. sisemiselt pidin kujutama valge baretiga kodanikku, kes, nagu me teame, käib rongiga prügikasti välja viimas. tulemuseks oli paraku akuutne huvide konflikt ning tuuker läks koos valge baretiga kabet mängima. kusjuures — prügi jäigi välja viimata.

tolle kamina juures oli siis pleiss, kuhu koletised panid tavaliselt pakku karmi reaalsuse eest. kellel oli siin pohhui, kellel nahhui. kahesõnaga — sundimatu situatsioon. nurgas mängis telekas. tuisk aga kimas ümberringi kui elajas. külalisi vuras aina üle lumise välja juurde. ja kõigil oli pidevalt tegemist. keegi kloppis vaipa, keegi tegi spontaanse viske ja keegi aimas head.

kohal oli üks tundeline tundmatu, mingi ortodont või eiteamis. too pani just tobi tormama ja kavatses meile ilmselt midagi pikemalt muliseda. esimene laar metsealiha huugas juba leegis. koletised tundsid ennast juba päris hästi ja njäugusid õrnalt kassi häälega. mina kükitasin siinsamas põrandal tooli lähedal. korteri välisuks oli avatud. püüdsin kuulata 15ne tuhande jõevaimu siristamist.

ortodont aga hakkas seltskonnale taaruval häälel seletama, kuidas mitte mingil juhul olla molekuli vang. ta oli jõudnud anda ülevaate uurimiseisust ja asus probleemsituatsiooni täpsustama. keegi ei kuulnud mitte midagi. ja nii vaibusid tuisus pikkamööda kõik hääled ja muusikalised efektid. kaminas kustusid viimased söed.

hommikul mindi koos valima. ühehäälselselt valiti vedurijuhiks kass.

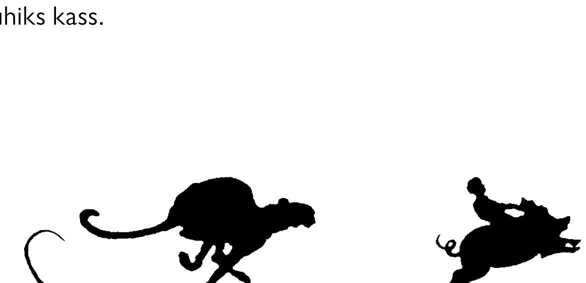

Järv on väike ja madal, põlved lööb põhja. Naistepuna on õitsema hakanud. Järve põhi on must muda, vesi kub-
ötsti – kõrvus kohisemas, nii me arvame, et ta kub. Muled on siin kummastuses. Maastik on läbi elatud. Siin on olnud niisugune kultuur,
mis pole maastiku ära (läbi) uuristanud, ära koorinud, ära käiannd, uut nahka istutanud. Ta on selle maastiku läbi
elanud, nagu oma keha elatakse läbi. Rahulikult ja spasmideta. Teed on maastiku
sisse tallatud, majad on asetatud mingi mõistetamatuks saanud tempo
ja täpsusega (aeglusega).

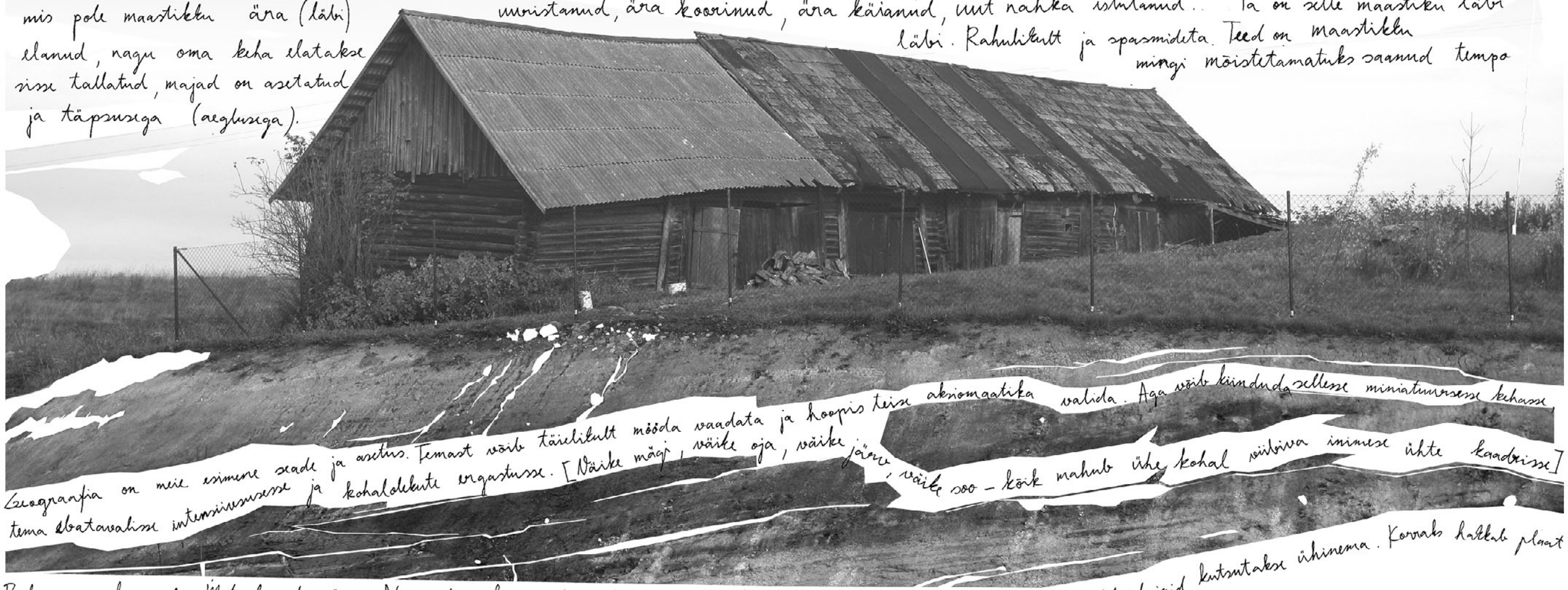

Geograafia on meie esimene seade ja asetus. Temast võib täielikult mööda vaadata ja hoopis teise aksiomaatika valida. Aga võib kindlasti sellesse miniatuursesse kehasse
tema ebatavalisse intensiivsusesse ja kohaldekste ergastusse. [Väike mägi, väike oja, väike järve, väike soo – kõik mahub ühe kohal seisva inimese ühte kaadrisse]

Pühapäeva hommik. Mets läigib, sigis. Nõiamätsa hoovil tantsitakse vanamoodsa valsivõisi järgi. Naised on kaunid. Möödujaid kutsutakse ühinema. Korraks haakab plaat
venitama ja see võib olla kõige luusse lõikavam ja kõitvam koht sellel plaadil. Lühiühendus läbi aja. Kardinad helendavad.
Mind paelnud kadunud infrastruktuurid, mis suures osas hävinutena äkki kusagilt välja ilmuvad. Nad mõjuvad veidi sürrealistlikult,
tekitades äärmise kontrasti võõrastunud metsa

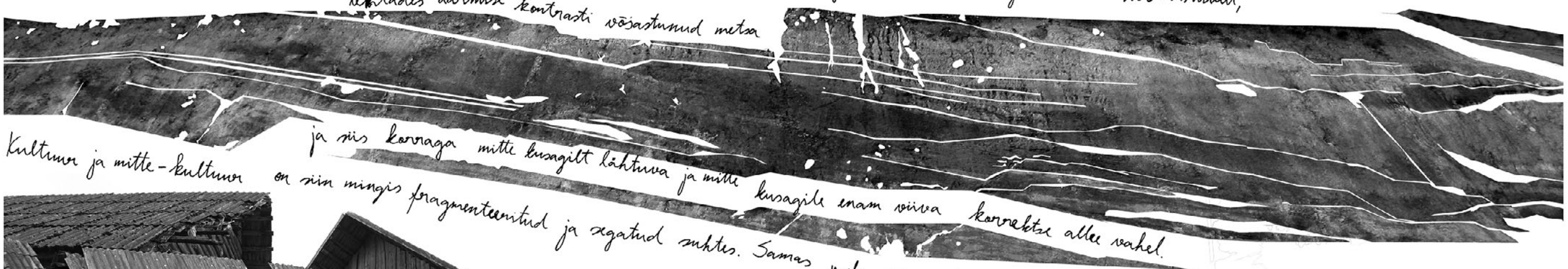

Kultuur ja mitte-kultuur on siin mingis fragmenteerunud ja segatud suhtes. Samas pole see puhas sürrealism, sest tegelikult on neid teid siin käidud sadu
aastaid ja nende siia sattumises pole midagi juhuslikku –
mõeldes sürrealismile omast juhuslikku kõrvutatust.

Sellepärast, et see infrastruktuur on nii järjekindlalt
maastiku sisse elatud, on tema füüsiline

olek väga loomulik (erinevalt praegusest tähenduslikust olekust) ning need kaduvad infrastruktuuri fragmendid mõjuvad nagu suurepärane kohaspetsiifiline kunst.

Ajakapsel. Hüljatud majades ja külades käies tajub arhitekt arhailist suurmi.

Esi- ja tagatubade korda. Hoovi kitsukest pragmaatilist sümmeetriat. Ja ülimat tähelepanelikkust müütologiseeritud looduse valla suhtes. Kahekümne esimeses on see kõik nii kontekstitu. Kontekstitu on ta minu peas, mis eeutatult ootab hoopis järgmise kosmosesüstiku lähetust ja jalutuskäiku Marsi maastikus. Tema siin määratlen ma võluvaks relikt-kehaks, kes on ühel hetkel libastunud ajakapslisse; kehaks, mis on jäänud nooreks, sest mõneks ajaks on unustatud teda elada.

Kuni tuleb mees, lõikab tema suurest kivest lõhki, võib-olla diaboolne iirve näol. Organismiuse anatoomia saab sistlõigetena paljastatud.
Tahaks tõmmata pähe plekkämbrid ja taguda kokku päid; Euroopa, Euroopa, ma armastan su sõrmeaalseid nulki!*

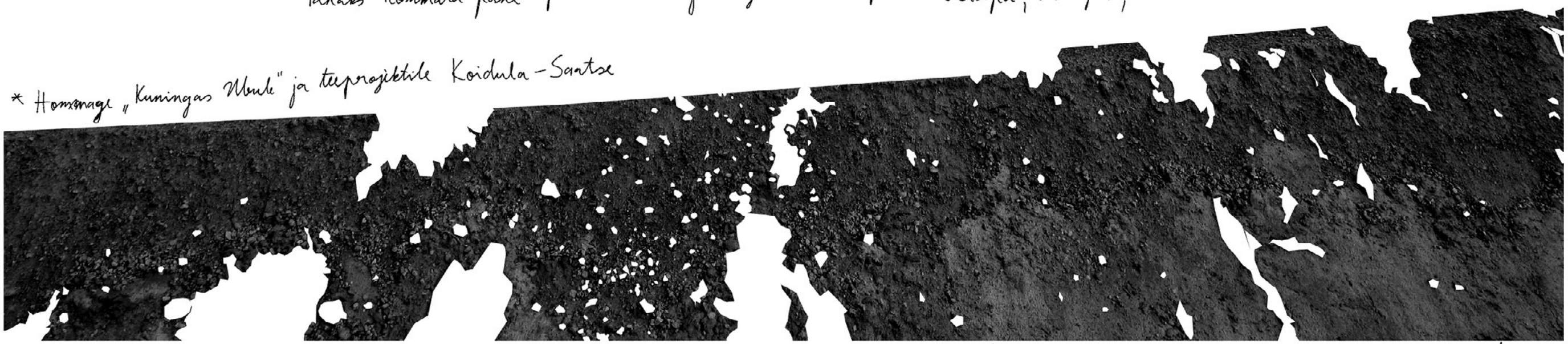

* Hommage „Kuningas Ubule" ja teeprojektile Koidula–Saatse

Ma olen südamest tänulik oma sõbrale Mišale, kes mulle neid kohti uuesti meelde tuletas.

Kaja Pae ja Paco Ulman

KALJO PÕLLU – KÕIKE VAID NAERATUSE EEST

Margus Kiis

Kaljo Põlluga kohtudes torkasid sind esimesena silmad — need tumepruunid, üliteravad silmad peente kikkis kulmudega, mida ei varjanud ka Kaljo prillid. Silmad asusid kõrge, kuid kiilastumata lauba ja taha kammitud tumedate halliseguste juuste all. Teisena torkas sind Kaljo hääl — see kõrgevõitu, kuid vaikne pedagoogiline hääl, mis konstantse iroonianoodi mõjul venitas igat sõna. Vaatas silma, muigas vaevumärgatavalt.

Enn Tegova: „Minu jaoks oli ta ikkagi ülikooli õppejõud — aukartustäratav. Kaljo oli nagu professor — ülikond seljas, portfell käes, lips ees. Ta oli Hiiumaalt pärit, Haapsalus koolis käinud, ERKIs kunsti õppinud... Tema jaoks oli Tartu siiski uus ja võõras, kui ta siia tuli. Aga ta omas sellest hoolimata aukartustäratavat sõpruskonda — Paula Palmeus, Paul Ariste...”

Kaljo Põllu ei kutsunud eriti kedagi oma ateljeesse.

E.T.: „Tallinnas ta jah ateljeesse kedagi ei tahtnud lasta. Tõi alla vaadata. Aga Tartus küll lubas vaatama tulla. Ta ateljee oli Kunstnike Majas, kuigi ta Kunstnike Maja inimestega üldse läbi ei saanud.”

Oli väga korralik ja kaalus hoolega.

E.T.: „Ma arvan, et kõik kirjad, mida ta mulle kirjutas, mõtles ta mitu korda läbi.Tal oli üldse kõik läbi analüüsitud. Tõenäoliselt üritas ka inimeste tulevikku ära arvata. Ma arvan, et ka minu tulevik oli tal juba 60ndatel selge. Kogu aeg analüüsis.”

Kaljo Põllu Tartu-perioodi (umbestäpselt 1962 -- 1975) tähtsaimaks tegevuseks loetakse Tartu Ülikooli Kunstikabineti juhatamist, selle muutmist kohalikuks kunstikeskuseks.

E.T.: „Tahtsin minna ERKIsse (Eesti Riiklik Kunstiinstituut, EKA eelkäija), aga Tartus kaugõppekursusi polnud. Vaatasin üle ka kunsti kaugõppekursused, aga seal ei tundunud see õppimine nii süstemaatiline. Siis Vaike Tiik, või kes see oli, soovitas, et mine Kunstikabinetti, Verneri vastast läheb uks sisse. Siis ma läksingi ja sain Kaljoga jutule. Ja siis ma XI või X klassis hakkasin käima seal. Muidugi kindla plaaniga minna edasi õppima. Põllu aga natuke ennatlikult ütles, et varsti tuleb Kunstiinstituudi osakond Tartusse ka. Et tema ajab seda asja. Et Tartusse tuleb ka kunstikõrgkool. Kahjuks see tagasisaamine jäi natuke hilisema aja peale...”

Kunstikabineti aktiivsematest õpilastest kujunes rühmitus Visarid, millega ühines kohe ka Põllu.

E.T.: „Alguses olime meie: Jaak Olep, Peeter Urbla, mina, Peeter Lukats. Aga Kaljo ühines ka kohe. See oli väga julge samm. Kaljo ei tundnud end Tartus eriti mugavalt ja õppejõuna ta ei saanud võimudega vastuollu minna. Kuigi ta oli kõva rahvuslane. Aga üritas konflikte vältida. Kuigi igasugu väljasõitudel ajas väga rahvuslikku juttu.”

Sellest hoolimata tõi Kaljo Eestisse moodsa kunsti. Lisaks kunsti õpetamisele otsis muukeelseid teoreetilisi artikleid ja lasi neid filoloogianeiudel eesti keelde tõlkida. Tõi ka tollal ultramoodsa op-kunsti. 1966. aastal esines Põllu esimest korda op-mustritega Tartu kevadnäitusel.

E.T.: „Kaljo saatis Victor Vasarelyle kui soome-ugri kunstnikule – see oli Kaljole väga tähtis – ühe suure fotoalbumi „Eesti järved”, sellise sinimustvalge kaanega. Lihtsalt eiteakust hankis aadressi ja saatis! Ja ei läinudki palju aega mööda, kui kunstikabinetti tuli poolkäsitsi koostatud Vasarely opialbum liikuvate piltidega. Selliseid on maailmas vist mingi viiskümmend tükki. Nii op tuligi.”

Kaljo ei sallinud intervjuude salvestamist mõne masinaga. Intervjuud tuli kirja panna. Intervjuu tegemise ajaks läksime kohvikusse Tallinna Raekoja platsi lähedal. See oli väike ja hämar, kergelt nõukastiilis pruuni interjööriga.

E.T.: „Kaljole meie kohvikuskäimine kohe üldse ei meeldinud. Hakkasin tol ajal (1960ndate lõpus) kohvikuid pidi käima koos Johnny B, Leelo Tungla, Lauri Leesi, Varblase ja kes nad kõik seal olid, aga Kaljo Põllu oli selle vastu. Ütles mulle alalõpmata: „Malin hakkas ka mööda kohvikuid tuulama ja vaata, kuidas lõpetas!?””

Tegova ja Põllu regulaarne tegevus oli Tartu suurel prügimäel sorimine. Mägi asus Annelinna kohal.

E.T.: „Koli otsisime peamiselt natüürmortideks, aga Põllu tegi neist ka *ready-made´*e. Mina eriti ei teinud, mina olin esteet.”

Ajakirja Noorus suvelaagris 1969 puhusid Enn ja Kaljo merel suured veterninaariakindad õhku täis ja panid koos õhupallidega tuule ja vee valda hõljuma.

E.T.: „Tal oli siis selline õhupalli-periood.”

Kui ilmusid „Kodalased”, arvati, et Põllu on end maha müünud, teeb ostetavat kunsti. Tegelikult Kaljo Põllu vihkas raha.

E.T.: „Vahepeal oli Tõravere observatooriumis nii, et igal professoril pidi „Kodalaste” seeriast midagi seinal olema. Aga Põllu ei tahtnud juurde trükkida. Kui, siis tasuta.”

Krista Piirimäe: „Minu mees tahtis „Kodalaste” seeriast pilti osta. Lõpuks Kaljo nõustus ühe pildi andma. Aga raha ei võtnud. Helmut siis võttis 100 rubla ja pistis Põllu pintsakutaskusse. Et „mina olen selle ise andnud, ära muretse”!.

Kaljo oli Tartus väga toimekas. Juhatas muidugi kunstikabinetti, üksi Visaritega tegi kaks näitust aastas, korraldas sealsamas TÜ kohvikus luule- ja muusikaõhtuid. Korraldas aastanäitusi, aitas toimetada ning kujundas tollal väga haruldasi näitusekatalooge nii aastanäitustele kui Visaritele.

E.T.: „Tartus Kaljot ei sallitud. Ta oli tülis EKP Linnakomiteega, Kunstnike Maja härradega, kõigiga. Oma ateljeesse läks ta alati Kunstnike Maja tagauksest, pani ruttu ukse kinni. Sest fuajees võisid vanad passida, mitte eriti kainelt muidugi. Ütlesid halvasti. Põllu sai läbi ainult Kunstimuusuemiga, seal teda hinnati. Selle tõttu oligi talle suur pauk, kui seal tema plaan, Visarite suurnäitus, veel üsna hiljuti tagasi lükati.”

Rääkisime Kaljoga tunde kunstist, ajaloost ja igasugu maailmaasjust. Ühel hetkel on aga soliidsel härral aeg kodu poole sammuma hakata.Viimasel hetkel tuleb talle midagi meelde. Kavala muigega kummardub ta minu poole.

Kaljo Põllu: „Tead, mille eest olid kõik need filoloogianeiud nõus Visaritele pikki artikleid tõlkima ja muud tasuta tööd tegema. Ma ütlen sulle. NAERATUSE EEST!”

lahe atmosfäär

rühmitus lahe atmosfäär tegeleb kohtade ja asjadega. katsetame mõtteid avaliku ja privaatse ruumi asjus, pakkudes välja versioone õue-, sise-, trüki- ja võrguruumi ning aja täitmiseks. **www.laheatmosfaar.ee**

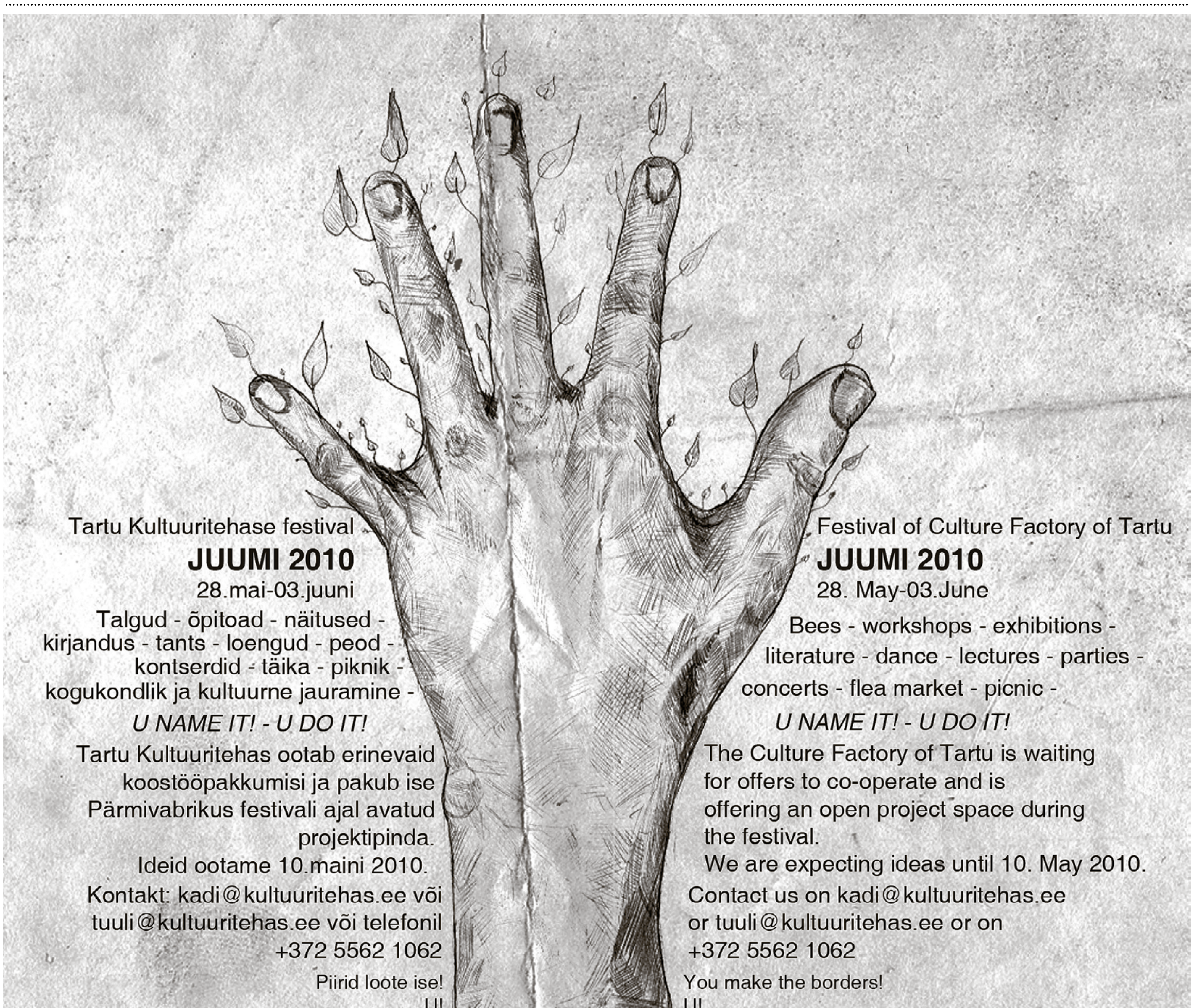

TAMMELINNA GHETTO

Margus Kiis

Kui 15+ aastat tagasi Cool D teatas, et on üles kasvanud Tammelinna ghettos, siis see ajas muidugi naerma. Olles viimasel aastal Tammelinnaga lähemalt tutvunud, võiks öelda, et poiss kasvas tõesti rasketes tingimustes, pole midagi öelda. Praegu viibin ise pea iga päev mitu tundi Tammelinnas ja nii juba poolteist aastat. Tunnen seda distrikti liigagi hästi.

Pealtnäha on 1920ndatel asutatud raudtee-tagune Tammelinn lihtsalt üks jõukamate inimeste, keskklassi linnaosa, kus domineerivad ühe-kahepereelamud koos väikese maalapikesega ümber, keskel vilkumas Stalini surma järel ehitatud telemast nagu majakas.

Noh, pealtnäha tõesti.

Tartu Beverly Hills

Tammelinnas on kuulsate ja edukate kontsentratsioon hämmastavalt kõrge. Üksteisele üllatavalt lähedal elavad, vähemalt ametlikult, Andrus Ansip, Neinar Seli, Tiit Veeber, Jaan Mugra, Mati Alaver, Rein Kilk, Peeter Volkonski, Janika Mölder, Kalev Kudu, Tiit Lepp, Alo Ritsing, Enn Tegova, vähemtuntumatest tegelastest rääkimata. Arusaadavalt on linnaosas muljetavaldav reformierakondlaste kogus ja koondumine.

On isegi natuke imelik, et nii edukad inimesed on oma kodu soetanud piirkonda, mille pea ainus eelis on prestiiž. Sest Tammelinn on igapäevaeluks hämmastavalt ebamugav. Infrastruktuur (bussid, poed, politsei, ühiskondlikud hooned jms.) on puudulik, majade krundid tillukesed, raudtee huilgab ja koliseb alalõpmata, teed kitsad, tänavad kohati halvasti sillutatud, turvalisus kergesti häiritav.

Vähesed inimesed ja paljud loomad

Õige küll, peamine eelis on siin inimtühjus. Ei pea teiste lõustasid kannatama. Tänavad on Tammelinnas enamasti kahel jalal kõndijatest lagedad nagu Pripjatis Tšernobõli lähedal. Ükskõik, mis kella ajal Tammelinna jalutama ei lähe, võimalus kohata mõnda homo sapiensi on tilluke. Enamasti on ta kas torumees või postiljon. Sekka mõni igavlev pensionär või titte kärutav tüdinud noorema.

Teisi loomi on murul ja asfaldil tunduvalt rohkem. Kassid on praktiliselt kogu aeg kaadrist läbi silkamas. Koerad täidavad suurema osa heliribast. Koeri armastab tammelinlane omada. Mitte et ta kohe selle pärast koera armastab. Kui koer on hangitud, jäetakse ta enamasti omapead aeda jõlkuma ja mööduvate inimeste peale lõugama. Nii mõnegi tühjaks jäetud maja aias passib hullunud krants, kellele kord päevas süüa tuuakse.

Tammelinlane võtab koera sageli just selle tõttu, et naabril on. Nii levib koerakatk sageli tänavat pidi edasi. Alguses on üks peni, siis varsti teine jne. Kolmas suurem ja lollim kui neljas. Aga neis tänavates, kus koeri pole, seal ka ei tule.

Tammelinna koerad on tavaliselt hooldamata ja ohtlikud. Kriitikameeleta omanikud võivad anda neile ka inimese õigusi. Näiteks võimaluse üle aia hüpata. Koos võimalusega rünnata keda tahes.

Maja on maja on maja

Maju on Tammelinnas sadu erinevaid. Imetillukestest peaaegu nukumajadest absurdselt hiiglaslike monstrumiteni, tsaariaegsetest mõisahoonetest nüüd just mõne kuuga püstitatud karpideni. Sekka mõni üksik kolmekordne kortermaja. Ja sageli istuvad nad täiesti kõrvuti. On täiesti normaalne, kui überrikka oligarhi mõõdutundetu lossi kõrval kössitab armetu täisüüritud hurtsik. Tammelinlaste oskus omi maju üürida on muide fenomenaalne. Pisikeses individuaalmajas võib olla vabalt 3-4 korterit eraldi sissekäikudega. Mõni majaomanik võib kogu oma hoone eraldi tubadena välja rentida, köögi kaasaarvatult.

Samas majade välimus on siin üllatavalt väheoluline. Heal juhul on majad väljast enam-vähem kenad ja remonditud. Enamasti mitte. Tammelinlased võivad olla oma elukoha väljanägemise suhtes hämmastavalt pohhuistlikud. Võivad koguda selle ümber igasugu träni, arendada maailma jubedaimat aiadisaini, või jätta kõik, kuidas juhus juhatab. Remonti on nii mõnigi, kui mitte öelda enamik teinud viimati Gorbi ajal.

Kusjuures sees on asjad sageli isegi hullemad. Ka väljast väga kena paistev hoone võib olla seest pahasti paistev ja lõhnav. Ja tegemist pole erandite, vaid reeglitega. Ka tuntud mööblitöösturi uhkete autodega ümbritsetud 80ndate alguse elamu võib sisaldada peamiselt mööblit, mis ostetud maja ehitamise ajal. Milleks pingutada? Ega keegi väljast sisse ei näe.

Fotod: Margus Kiis

Auto on jumal, või vähemalt tema asemik maa peal

Tammelinlased panevad suurt rõhku välisele atribuutikale. See tähendab, et auto peab olema võimalikult uhke. Tõsi, masu on teinud korrektuure. Kui enne majandussurvet oli läbiligunenud kabriolett-Mercedes, vähesõitev Lincoln-limu, läikiv eksklusiiv-Rover-maastur, hiiglaslik Dodge-pikapp, garaažist paistev vTVR-sportauto, lume sees kössitav Porsche siin linnajaos tavaline vaatepilt, siis nüüd on isegi rikkad naasnud Audide, Fordide, Toyotade ja Hondade juurde. Aga endiselt on inimelu märk just tänaval seisev plekist karp, mida ei aeta sageli ka ööseks sisse, vaid jäetakse tänava äärde, et kõik näeksid. Maja võib olla räämas ja kolast ümbritsetud, postkast täiesti puru, toas mööbel 30 aastat vana, aga auto peab olema puhas, korras ja silmapaistev. Autoteenindus on üks väheseid infrastruktuuriüksusi, mis Tammelinnas on täiesti olemas ja alati töös.

Seltsielu

Kohti, kus inimesed saaksid omavahel kokku, on Tammelinnas väga vähe. Kusagil on mingi baar, raudtee ääres staadion. Isegi lähim pood asub Tammelinna piiridest väljaspool. 1920. aastatel planeeriti siia muide igasugu asutusi, ka kultuurikeskusi, hoolega, aga see plaan jäi millegipärast katki. Ja nii on see jäänud siiamaani.

Aga vähemalt vanainimesed on leidlikud. Üks talumees toob ka Tammelinna soodsalt piima. Nii kogunevad seeniorid oma anumatega ilusti kindlal ajal kindla tänavanurga peale kokku, aegu enne piimamehe saabumist. Seal nad siis suhtlevad.

Igavikuline Tammelinn

Tammelinnas võid elada nii, et sa ei saa aru, kuidas aeg läheb. Sa ei pruugi aru saada, kas mujal on üldse veel inimelu. Su akna taga liiguvad peamiselt puud, mis enamasti pole tammed ja jooksevad loomad. Sina ei puutu kellegisse ja keegi ei puutu sinusse. Ainult telemast vilgub, iga 5 sekundi tagant.

VISANDUSI POSTROMANTISMIST

Sven Vabar

USA shoegaze-postrock-ambient-projekt Belong andis aastal 2008 välja EP „Colorloss Record" oma töötlustega neljast 60ndate psühhedeelialoost. Esimene näiteks on Pink Floydi tragilegendaarse liikme Syd Barretti lugu „Late Night". Jah, ühelt poolt on see endiselt see naiivne idealistlik kuuekümnendate psühhedeelia. Aga teiselt poolt on see lastud läbi paksu, kontrollimatult lainetava-vahelduva distortioni-udu, müra-hägu. Idealistlik psühhedeelia jõuab Belongi vahendusel meieni kuskilt kaugelt, kilomeetrite tagant, segatuna määratlematute juhuslike keskkonnahelidega. Keegi laulab, aga sõnadest pole suurt aru saada. Täpselt mängitud kitarririfid maanduvad müraks. Idealism küll, ent võimatu on aru saada, milliste ideedega on tegemist.

See pole mingi mikepattonlik või johnzornilik padupostmodernistlik tühistamine, see pole ka merzbowlik pimedast pimedam müra-raev. See on endiselt mingite irooniliste möönduste või jutumärkideta ilus muusika. Väga hea plaat. Aga see ilu on muudetud teadliku, sihiliku aktiga sihituks. See ilu-vesi on aetud hästi sogaseks.

Ilu-vee sogamist, helge, romantilise muusika põimumist müraga on tänapäeva muusikas väga palju. Kuulame seda tihti muusikavoolus, mida nimetatakse hauntoloogiaks. Ma ei tea selle nimetuse algupära, mh seda, kas see on kuidagi seotud Derrida vastava filosoofilise mõistega, aga nii palju kui ma aru olen saanud, tähendabki hauntoloogia helide ja muusika kontekstis minevikus salvestatud helide (muusika, teleka- ja raadiohääled, mistahes) taaskasutust, neile uue konteksti võimaldamist, mille tulemusena nt kunagine ilus poplugu muutub kummaliseks, tunduvalt arusaamatumaks, kummituslikuks. Paljudel juhtudel ei ole hauntoloogia enam üldse ilus muusika, vaid ainult tontlik ja mürane, kuid sagedastel teistel juhtudel säilib veidral viisil ka ilu, mis muutub selle tontliku distortimise ja müra taustal hoopis teistmoodi, hoopis ilusamaks iluks. Ka Belongi võib ülalmainit EP valguses hauntoloogideks nimetada. Need originaallood, mida Belong kaverdas, on minu meelest üsna igavad. Belong on palju parem. Samasugune on lugu artistiga The Caretaker, kes on andnud välja mitmeid albumeid 20. sajandi esimese poole tantsusaalide populaarjazzi töötlustega. Seda omaaegset tantsumuusikat ma kuulata ei viitsi, aga The Caretakeri töötlused on kohati lihtsalt imeilusad.

Kuid antud juhul pole tähtis ainult vanade siiraste romantiliste lugude muundamine. Hauntoloogia on ikkagi üsna marginaalne nähtus. Tänapäeva muusikas on väga palju lihtsalt kauniste meloodiate segamist müraga. Kasvõi Tim Hecker, Fennesz. See näib olevat osalt ka shoegaze`i ja võibolla emo olemus. Postrockis on seda ka palju - Sigur Rós nt kasvõi. Tuleb veel täheldada, et mingit kuuekümnendatelikku idealismi ei eksisteeri üldiselt nimetatud muusikalistes projektides ka ideoloogilisel tasandil. Ei mingeid religioosseid või poliitilisi loosungeid. Kui mingid ideaalid ongi, siis need on introvertsed (shoegaze, emo, igasugu trubaduur-nohkarid), rõhutatult fragmentaarsed, püsitud - st kaootilised ja mürased ka artikuleeritud, formuleeritud (olgu sõnades või videodes) tasandil.

Portugali helikunstnik ja luuletaja The Beautiful Schizophonic on ennast nimetanud postromantiliseks. Võib-olla võiks see sõna kõlvata kogu eelkirjeldatud nähtuse iseloomustamiseks. Postromantika puhul on oluline teha kaks olulist eristust — esiteks pole see romantiline ja teiseks pole see postmodernism.

:::

Kirjutasin mõned aastad tagasi essee „Tahaks kuuekümnendaid". Nüüd ütlen, et tegelikult ma ei taha. Võib-olla siis isegi natuke tahtsin, aga nüüd ei taha. Kuuekümnendad kubisesid new age`ist, juhhei-religioossusest ja poliitilistest utoopiatest, mis olid (ja on) valdavas osas puha oopium rahvale ja lolli lohutus. Olulisel määral olid (ja on) sellised asjad põhjustatud vähesest haritusest. (Üldsegi, kui otsida rohtu kõigi maailma hädade tarvis, siis rohkem kui miski muu on selleks hariduse võimalikult lai levik.) Ja muuseas, pean ma nüüd natuke murelikult tõdema, on ka tänases päevas omajagu sellist kuuekümnendate revival'it. Just noorte inimeste seas.

Samas, täiel määral nõustun „hipipõlvkonna" hoiaku negatiivse poolega — leppimatusega valitseva olukorra suhtes. Milline on siis minu positiivne programm? Võib-olla ongi see osalt midagi taolist nagu too ülalkirjeldet Belongi EP ja järgnev jutt. Minu positiivne programm on postromantiline. Olen postromantik.

KELLELE EI MEELDIKS HEIDY PURGA?

Anna-Liisa Unt

Tüdrukud on üks mu nõrkusi, ma armastan ilusaid tüdrukuid. Mulle meeldivad sirged seljad, ümmargused tagumikud ja tissid. Mulle meeldib tüdrukute relvitukstegev võime (tihti ebaausalt) oma tahtmist saada. Mulle meeldib naiselik asjalikkus, mis eriti ilusaks teeb. Kõige selle juures (või vist tuleks öelda *seda enam*) tuleb ennast liiga tihti leida tüdrukute peale vihastamas ja nendesse igasugust usku kaotamas. Tüdrukud räägivad liialt palju, nad turtsuvad, sepitsevad ja kaagutavad. Tüdrukud ei oska nalja teha. Tõenäoliselt on teaduslikult tõestatud, et naishääl ei kanna suure auditooriumi ees kuigi hästi välja ning on üldse ebameeldivam kuulata kui meeshääl.

Seda lihtsam on munadega naistel ülejäänute hulgast kenasti välja paista. Ma jumaldan neid harvi tüdrukuid, kes on mõistlikud, nutikad ja oskavad vait olla. Eestis on väga palju kadestamistväärt geniaalseid tüdrukuid, kelleta oleks mõttetu olemas olla: naisarhitekte (Siiri Vallner!), -teadlasi (Ene Ergma!), -lauljaid (Sofia Rubina!), -kunstnikke (Triinu Pungits!), -kirjanikke (Viivi Luik!), -kultuurnikke (Anne Erm!) ja igaühe koduseid asendamatuid muusasid. Isegi kõrvaltvaatajad on uhked. Kui aga võtta endale ülesandeks komplekteerida etendus puhtalt naisartistidest, siis võib see keeruliseks osutuda. Häid naisartiste (Artsitjannasid? Artistisse?) - et oleks hea pikk nimekiri, mille hulgast valida - ei olegi tegelikult väga palju. Ehk on osad neist siis üleliia mõistlikud ja ei ole püüdnud eriti silma paista, ent päris nii ka ei saa. Plaadimuusika mängijaid on küll, kuid täies koosseisus tüdrukute bändi on näiteks üsna võimatu leida. Kuigi, kui ma olen üleni aus, siis tüdrukutebänd on iseenesest midagi sama õõvastavat kui tüdrukute korvpallimeeskond, kujundi mõttes. Mõnes detailis olen veendunud ja ümberpööramatu meesšovinist ja otsustan puhtalt kuvandi põhjal. Üsna kindlasti on naistrummarid ja kuulitõukemeeskonna tüdrukud väga kenad inimesed, head sõbrad, naiselikud emad ja usaldusväärsed partnerid, aga sellegipoolest panevad need kujundid mind oigama ja turtsuma. Nähtavasti on see ühiskonna õpetus, võib olla isegi hoiatus, ma ei oskagi valida. Sirgjooneline ja lõpuniminev võrdõiguslikkus on kõigele vaatamata võrdlemisi hirmus. On meesteasju ja on naisteasju ning see piir võiks paika jääda. Ma ei oska oma reaktsiooni millegi mõistlikuga põhjendada. Andekat kontingenti on nii poiste kui tüdrukute hulgas, täiesti lollakaid paratamatult samamoodi.

Punktipanekuks kutsume Pärmivabrikusse tüdrukute peole. Seda ei tohi kindlasti võtta kui mingit in your face feministlikku sõnavõttu. Esitame hoopis armsate ihaldusväärsete artistidega etenduse, mis esitaks läbilõike sellest, millega Eesti naisartistid praegu tegelevad. Ja artistid mitte kui ainult muusikud, vaid asjaajajad üldiselt.

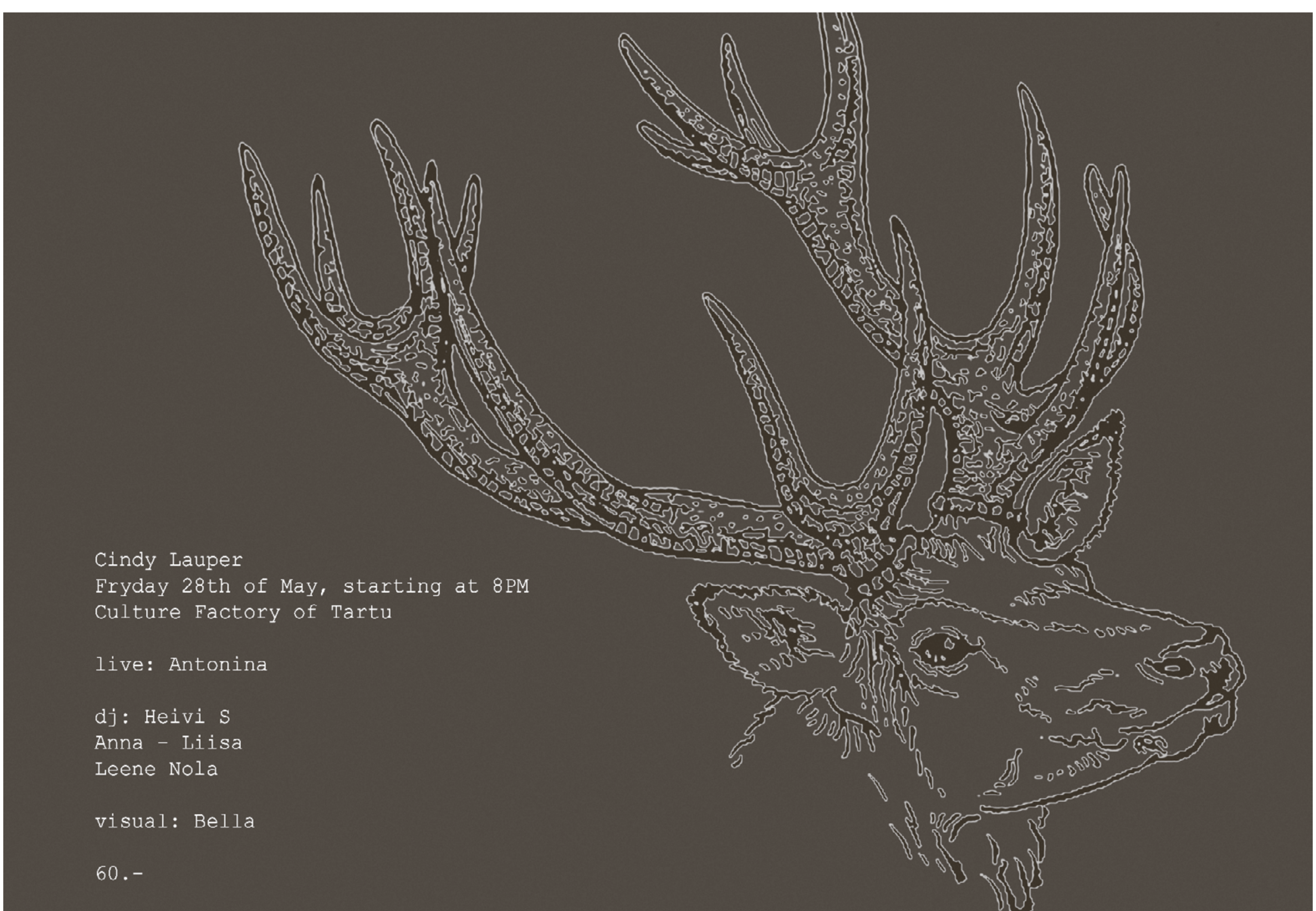

RIGADIZE

KASPARS GROSHEVS

Unlike neighbouring countries, in Latvia all the activities concentrate in Riga, which is good for diversity of activities, but probably not that good for the development of smaller cities. Some of them are moving towards slow death because of the lack of young people.

For a while lots of new culture activities in Riga took place around Andrejsala area – a peninsula near the harbour. To gain attention and rise the property prices in this post-industrial area, many artists and organizations were invited there by the owners. The idea worked and it turned into a lively area with an artist hostel, where many exhibitions, workshops, festivals and parties took place. But about three years later the owners decided to end it and to throw most of the activists out.

Though there are some events still happening in Andrejsala, most of the activities have moved to warehouses next to central market – Spīķeri. That's the place where currently KIM? (standing for What is Art? / What is Museum?) is actively organizing various events including lectures, exhibitions, concerts, film screenings and discussions. The three galleries that are situated in the building of KIM? (VKN, RIXC, FotoKvartāls) open a new exhibition usually once a month, followed by an opening party. Next to Spīķeri is a club called Dirty Deal that throws parties every weekend, and hosts independent theatre plays, flea markets, photo exhibitions, movie screenings and workshops every now and then. It has splendid open-air backyard during the summer time. It seems that the activities around Spīķeri will grow and expand their limits, bringing even more events to the area.

Towards the Old Town from Spīķeri there's another RIXC (which is a very active new media artist organization) space, which is sometimes used for performances and concerts. It's located together with a design and book shoop Lukabuka in the house of the Artists' Union.

Then there is Riga Art Space, located underground near Blackheads' house and Riga City Council. The bigger exhibitions are usually displayed there – artist retrospectives, foreign group exhibitions etc. It also hosts different events such as fashion shows or experimental music concerts. Recently, the activities have cooled off there, but every now and then there's a good show worth seeing.

Very close to the mentioned art space there's a new and very interesting gallery Supernova that mostly displays foreign conceptual artists' exhibitions. Despite the space itself being very small, the promoters have brought more and more good artists to Latvia recently.

Also close by is the culture and art project Noass – it is located just across the Daugava river on two floating houseboats. During summertime, annual video and contemporary art festival Waterpieces is held there (the festival includes Baltic video art selection, workshops, discussions). Noass also organizes public movie screenings. From the houseboats an amazing view opens on the Riga city centre.

From that point on, there are two directions to choose from – either to go and see what's left of Andrejsala or to go in the direction of the Latvian Arts Academy. Even though Andrejsala seems very quiet, a lot of young people are going there to hang around. And there's the Latvian Na · Ee Art museum (also run by Noass) that has recently started a residency program. Next to Noass' A-residency building there's Peldošā Darbnīca – another floating house with offices for creative companies and a sovietic buffet. Every now and then parties are held on the boat.

Latvian Arts Academy (LMA) is the biggest institution for higher education in arts. There are five departments that are separated in sub-departments such as Painting, Graphics, Fashion design, Functional design, Stage design and Visual communication (VKN – also connected to the VKN gallery in KIM?). All students have to learn academic painting and drawing. Visual communication is the place for learning video, 3D, phtography, Internet etc. The department is known for its rather conceptual influences. Some of the students' works can be found on http://vkn.lv

Another active organization in the art scene is the Latvian Centre for Contemporary Art (LCCA). It used to have a big space in Andrejsala, but now has only its "office gallery". Last year they organized quite a big art event – Survival Kit – when artists' works and projects were exhibited in empty shop spaces (and there are still many of those because of the recession). This year there a sequel of Survival Kit will take place. LCCA also publishes literature about contemporary art.

And if I haven't forgotten anything the last artists' spot is the former electrical engineering factory VEF where many artists (mostly painters) have their studios. VEF artists organize exhibitions and events in their studios several times a year and currently are planning to expand their territory and activities.

There's also an event I'd like to point out as an extremely successful and amazing one – annual experimental music festival Sound Forrest. It changes its location every year but one thing stays the same – it offers incredible program, filled with very good internationally acknowledged artists (Battles, Liars, Fennesz, sunn0))), Haswell & Hecker to name few). The organizers are also responsible for regular smaller scale concerts, workshops and a few years ago – a sound art exhibition.

In my opinion these are the main points that mark Latvian art scene. I am still studying at VKN department so I guess that defines my choices. And I will not hesitate to say that currently many of the most interesting and promising artists come from this department. Of course some of them have lately moved to other countries which is a bit sad. Nonetheless the art scene seems to be evolving and growing. Everything will be great.

P.S.

Visual arts magazine STUDIJA which is in both Latvian and English is published every two months. There are articles about artists from Baltic countries, exhibition reviews, articles on global activities in art and art market.

The best place to have a drink, get some lovely vintage clothes and have an amazing party is PĒRLE.

The only more or less independent (it's under university) radio is NABA where you can find almost everything from industrial, freejazz to hip-hop and indie.

Noass' "Film Island" on AB Dambis, Summer 2009

Links:

KIM? http://kim.lv
SOUND FORREST http://skanumezs.lv
RIXC http://rixc.lv
LUKABUKA http://www.lukabuka.lv
RIGA ART SPACE http://www.artspace.riga.lv
SUPERNOVA gallery http://www.super-nova.lv
LATVIAN CENTRE OF CONTEMPORARY ART http://www.lcca.lv
NOASS http://www.noass.lv
STUDIJA magazine http://www.studija.lv
Latvian Arts Academy http://www.lma.lv
NABA (also online) http://www.naba.lv

TARTU MÜÜRI-LEHTEDEST

Gregor Taul

1920. aastal, Pallase asutamise aegu, otsustasid kolm noort kunstnikku Ferdi Sannamees, Felix Randel ja Eduard Wiiralt välja anda linoollõigete albumi. Linoollõigete valmistamine oli käepärane ja odav, lõigetest tõmmiste tegemine aga märksa kallim ja keerukam. Suuresti Sannamehe initsiatiivil hangiti vajalikul hulgal paberit ja sokutati ennast Mattieseni trükikotta (ehk siis kusagile Plink Plonki alla keldrisse) äratõmbeid tegema. Sannamees muretses paberid, Wiiralt pani klišeed paika ja Randel väntas masinat. Muide, osa Mattieseni trükitehnikast on tänaseks jõudnud Lemmit Kaplinski trükikoja valdusesse, ehk on ka jutuks olev käsipress oma tee sinna leidnud. Igal juhul — paar nädalat hiljem ilmusid albumid Postimehe kaupluse vaateaknale. Mõne kuu pärast neid enam ei olnud, ju olid kõik välja müüdud, järeldasid noored kunstnikud. Sellest, kas Sannamees müügist teenitud rahaga paberikulud katta suutis, ajalugu vaikib. Möödus aastat viisteist ja Randel kuulis kunstiajaloolaselt Julius Genssilt järgnevat (tsiteerin Randeli Heini Paasile antud intervjuust): „Kas te teate ka oma linoolalbumite saatusest? – Lähen kord 20nda aasta sügisel Tartus ühte vürtspoodi. Näen letil Wiiralti, Sannamehe ja teie albumit. Küsin kaupmehelt, kas need on müüa? Ei! Need on pakkimise paberiks, vastab tema. Ostsin siis kaaluhinnaga kõik need albumid ära. Küsitlemisel selgus, et kaupmees oli albumid ostnud raamatukauplusest makulatuurina. Jooksin seepeale kõik Tartu vürtspoed läbi. Päästsin, mis päästa sai. Kuulsin veel, et albumeid oli nähtud ka Tartu rupskiturul. Läksin ka sinna ja nägin, et kalanaistel oli albumeid letil. Ütlesin, et mina ostan need ära. Nad ei tahtnud algul müüa, ütlesid, et olla hea paber heeringate pakkimiseks. Lõpuks saime siiski kaubale." Võin eksida, aga minu arust on osad nendest „pakkimise paberitest" kõrvuti Otto Dixiga eksponeeritud Tartu Kunstimuuseumi praegusel Pallase näitusel. Välja on pandud Sannamehe „Ülikool" ja „Agul", Wiiralti „Töölised" ja „Baleriinid" ning Randeli „Agul" ja „Pargis" — kõik aastast 1920.

Lugu eesti esimestest linoolalbumitest (varem olid ilmunud veel Ado Vabbe ja Paul Liivaku albumid) meenutab mulle plakatikunsti kaduvat iseloomu. Mäletan, kui ilmus Müürilehe esimene number (siiani kõige taibukama ja kunstiväärtuslikuma kujundusega — lehe võis lahti voltida ja plakatina, s.o müürilehena seinale riputada), siis oli parajasti Eha tänava poistekambal käsil järgneva Vastiku Disko korraldamine. Plakatite tegemine toimus tavaliselt Juka K. Rüütli tänava korteri esikus. Tookord tuli kellegil „geniaalne" plaan teha plakatid Müürilehele (plakatite tegemiseks kasutasime reeglina šablooni ja aerosoolvärve). Nii muretseti „trükikotta" hunnik Müürilehti ja „trükkimine" võis alata. Ei tea mitmekümnenda plakati juures otsustati ühiselt, et aluspaber on liiga värviline ja õhuke ning jätkata tuleb vanal heal pruunil jõupaberil. Korteri esikus peaks tänaseni vedelema pool Müürilehe esimesest tiraažist. Plakatiteks muudetud Müürilehtedega köeti juba samal õhtul ahju. Võib-olla on samamoodi ka „tervete" lehtedega käitutud.

Veel omast kogemusest. Sõber Kaarel V. korraldab Tartus NO teatriga sarnast poliitilist massinäitemängu nimega Kongress. Mõned kuud tagasi kurtis ta mulle oma kurba saatust, et on plakatite ülespanemisega jäänud üksi ning lisaks tegutsevad linnas inimesed, kes tema tööd nullivad. Kuid enne veel, kui Kaarli loo lõpetan, tuleb teha üks kõrvalepõige. Nimelt on plakatite üksipäini üles panemine väga närune tegevus: hakkab igav, plakatid ei taha seinale jääda, puudub kõrvalolija kriitiline pilk ning kiiresti lahtub riskialtis initsiatiiv, mis riputaks müürilehed „ohtlikematesse" kohtadesse. Palju tulemuslikum on plakateid üles panna mitmekesi. Kodust tuleb lahkuda südaöö paiku (siis on inimesi tänavatel vähem ja pärast paaritunnist plakatite panemist jõuad veel lokaalis sümboolse õlle juua) ning tegutseda tuleb südamerahus, nagu oleksid tavaline teetööline keskpäevases Tartus. Siin tuleks täpsustada, et on üritusi, mille puhul plakatite jagamine toimub tsiviliseeritult ja päevasel ajal (Müürilille täika, Uus Teater, Tartu lood) ning on sündmusi, mille puhul öine romantiline *guerilla*ndus kuulub peo juurde niisama olemuslikult nagu helisüsteem ja baar. Viimaste hulka kuulus ka VD, mille puhul öine plakatikunst pidi ühelt poolt tagama (ebaausate võtetega) suure publikumenu, kuid teisalt edastama linnakogukonnale ka teatava loosungi, mis VD inimestega kaasa tuleb. Aga tagasi Kaarli juurde. Sõitis tema, plakatirull kaenlas, mööda öist Tartut ning vastu jalutas tüdruk, kel samamoodi plakatid kaenla all ning teatas: „Oh, sa kogud ka plakateid?!" Kaarel oli ilmselgelt pettunud ega teadnud, kuidas tütarlapsele seletada, et viimane tema tehtud tööd tühjaks muudab. Huvitav, kui palju Tartus selliseid kollektsionääre leidub?

Kogusin Tallinnas keskkooli ajal flaiereid ning lõpetasin siis, kui toaseinale neid rohkem ei mahutunud. 2008. aasta sügisel otsustasin hakata igast Uue Nooruse korraldatud üritusest ühe plakati kõrvale panema. Plakateid kogunes ja kogunes, siis tulid külmad ilmad ning keegi ei viitsinud ega raatsinud ega eriti saanudki korralikku hakatispaberit ahju kütmiseks muretseda. Suve alguseks oli mu kollektsioon ära põlenud. Sellest oli maru kahju juba 2009. aasta jõuludel, kui EKAs toimus Uue Nooruse matus-näitus ja VD plakateid otsustati eksponeerida raamitult (institutsioonikriitiline eneseiroonia). Sellega seoses jäi eelmisest sügisest meelde Kunstnike Liidu (võin eksida) abipalve EKA foorumis — ees ootas 80ndate aastate nõukogude plakatikunsti näitus Moskvas, aga Eesti poolt polnud midagi üles panna, paluti abi „erakogudelt". Tänapäeva plakateid on aga märksa lihtsam koguda — kõik on arvutis. Valdav enamus Tartu plakateid valmistataksegi arvutiga, linnaseintele jõuavad need tööd tänu printeritele. Tunnistan, et minu poolehoid kuulub esmajoones „käsitsi" valmistatud müürilehtedele ning seejärel arvutiga loodud plakatitele, mis kasutavad täiel määral ära tehnoloogia filigraanseid võimalusi. Muide, Tallinnast on hea näide klassikalise trükikunsti kohta Kunstihoone ja Polümeri trükikoja koostöö. Loodetavasti leiab ka Pärmivabriku trükikoda endale mõne sellise „meediapartneri".

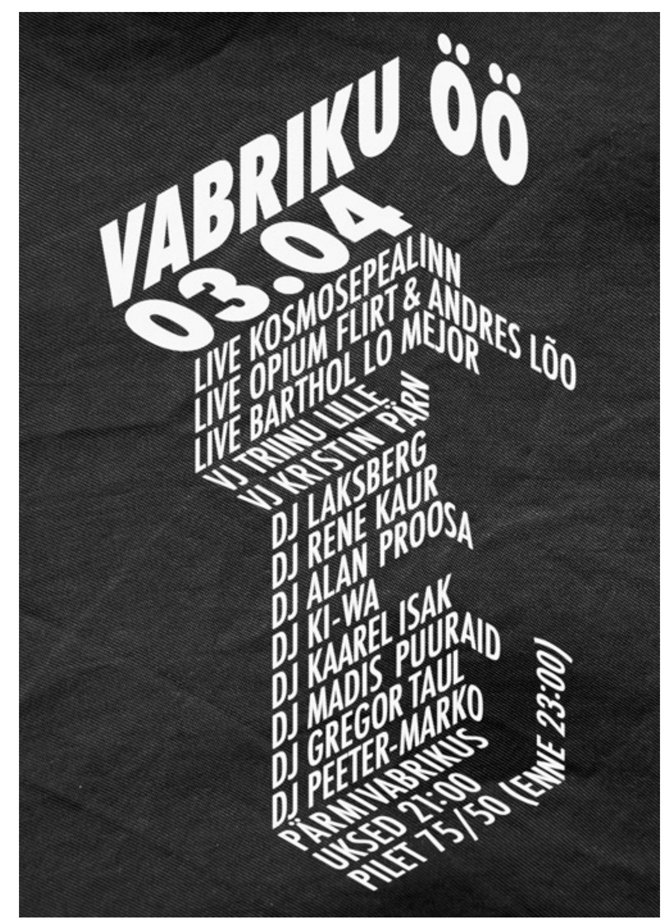

Tartu plakatite peamine esinemiskoht on kesklinn, mis jaguneb kultuuri- ja toitlustusasutuste siseseinteks, tänavapildi ametlikeks ja poolametlikeks plankudeks ja ülejäänud seinaks, kus müürilehed ei ole lubatud. Igal seinal on omad kombed ja määrused. Ülikooli raamatukogu reklaamtahvlitel näeb tava ette, et veel toimumata ürituse plakatile teine inimene oma plakatit ei kleebi. Kui uus plakat ära ei mahu, siis tuleb vaeva näha ja nihutada eesolevaid. Selline reegel ei laiene fuajee esimesele plangule, mille uudisväärtus on kõige kõrgem. Sellel esineb vaos hoitud vandaalitsemist. Ise olen sellest püüdnud hoiduda, sest pinnal on akadeemiline maitse. Mõned korraldajad on minu silmis seetõttu oma resümeele liiga teinud. Raamatukogu juures on Kitsas tänav, kus nurgapealse maja sein on traditsiooniliselt plakatilembeline olnud. 2008. aasta paiku otsustas majaomanik kaose ära lõpetada ning edaspidi tohtis seina kasutada ainult raha eest. Hiljem ilmus protestiaktsioonina seinale mustvalgetest fotodest koosnev pildikogu — avalik sein muudeti anonüümseks perekonnaalbumiks. „Tänu" mööduvate inimeste initsiatiivile vabastati sein juba järgmiseks päevaks mõnesajast ebaseaduslikust fotost. Tänaseks päevaks on majaomanik ümber otsustanud ning sein vohab jälle plakatikunstist. Müürilehtede meelepäraseim koht kesklinnas on Werneri kõrval olev värav, mille puhul paberist kultuurikiht küll niisama paks on kui kõrval asuva maja sein. Sellel seinal on plakatipanejatel õigus mõistuse piires omavolitseda. Tänu sellele tekivad seinale kohati lausa suurepärased kompositsioonid. Näiteks ühel ööl täitsid ürituse „Tartu sucks, minimal rocks" autorid oma mustvalgete plakatitega kogu seina malelauamustriliselt. Järgmisel päeval kleepisid teiste ürituste korraldajad plakateid ainult malelaua „mustadele" ruutudele. See „vaba" sein kasvatab samas ka koolipoisilikku vägivalda. Ükskord ajas konkureeriva ürituse südi vastupanu maksa päris tulipunaseks — üksteise plakateid tuli üle kleepida nädal aega jutti. Selline sabotaaž ei mõju rahakotile ega närvidele hästi. Imelikul ja õnnelikul kombel ei olnud meie kambal kunagi õnne oma „vaenlasega" kohtuda. Küllap oleksime kohtumise korral lihtsalt sõbrunenud ja edaspidi oleks lahinguhasarti seetõttu vähem olnud. Kesklinna seintest tooksin veel välja Athena väikse plangu, erinevad elektrikapid ja Super Alko trepikoja reklaamseina. Nende nimel

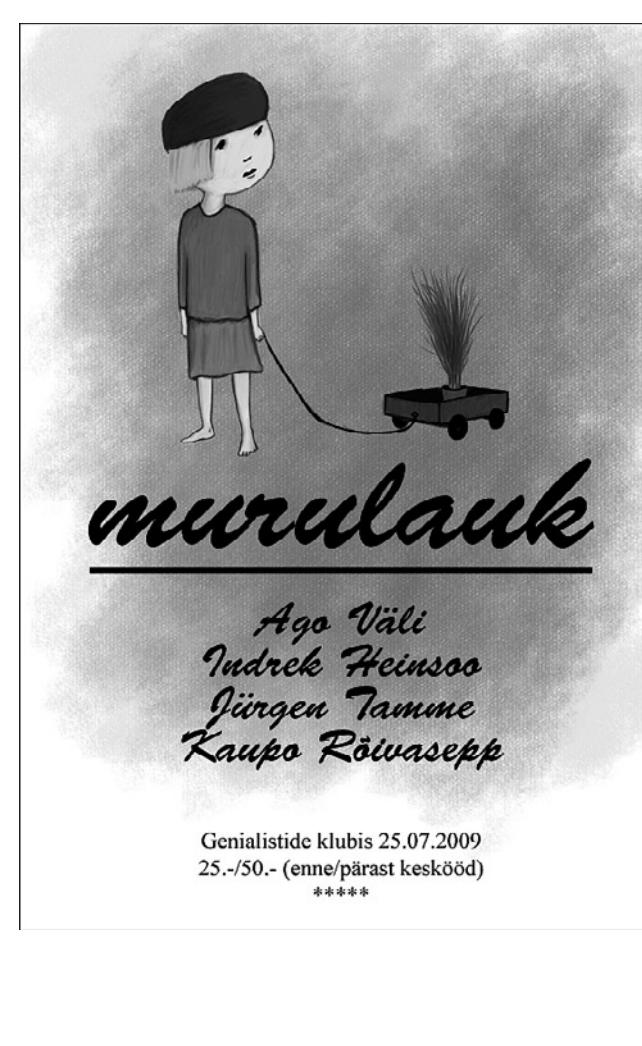

käib pidev võitlus, kuigi kohad on nirud — pidevalt sopased, narmendavad ja üle soditud. Võimaluse korral seadustaksin nendel ainult aerosoolvärvipõhise plakatikunsti.

Lisaks on südalinnas veel alternatiiv.tartu spetsiaalselt plakatite jaoks mõeldud reklaamplangud. Nende olemasolu kinnitab seda, et Tartu on linnaruumilises arengus Tallinnast valgusaastaid ees. Aga see plangu-eelis on pisut kahtlane — isiklikult ei ole ma nendele seintele ühtegi plakatit klammerdanud. Tundub nagu liiga lihtne ja käsitsi tehtud plakati suhtes ebaaus, mõjudes teataval määral etableeruvalt. Arvan, et alternatiiv.tartu plangud on märgid „põhjamaastumisest”. Alternatiiv pole enam kellegi tagatoakunst, vaid värske mõtlemine on vähemalt ühes Eesti linnas muutumas teedrajavaks suunaks. Piltlikult öeldes näeb olukord välja järgmine — selmet öösel rattaga ringi vändata ja oma aega seinte salaja täis kleepimisele kulutada, võib nüüd autor öö läbi kodus istuda ja end disainerina lihvida. Hommikul postitab ta plakati võrku ja toob südamerahus mõned eksemplarid ka linnarahvale eksponeerida. Mis aga ei tähenda, et öised boheemlastest *guerilla*-plakatikunstnikud kuhugi ära kaoksid — sellised tegelased on kultuuriliselt vajalikud linnakõhus kääriva peeru välja laskmiseks. Üldse tuleks plakatikunsti kohta öelda, et see ei ole kindlasti ühiskonnale vastanduv subkultuur, vaid pigem vabatahtlikult fookusest väljas olev kunst, mille eesmärgiks on estetiseerida igapäevaelu. Tühjad seinad muudetakse kunstisaalideks ja teose kõrvalt saab nagu muuseumis lugeda, mis see või teine teos endast kujutab. See, kas õhtune kontsert on samuti elu estetiseerimine, on juba omaette küsimus. Kesklinna plankudega seoses lisaks veel seda, et alati teeb südame soojaks, kui kohtan mõnda plakatit kusagil „äärelinnas” nagu Karlovas ja Supi- või Annelinnas. Elav linn ei tohiks piirduda kesklinnaga.

Siseruumid on plakatikunstile üldiselt igavamad. Ühikatest mõjub inspireerivalt Narva mnt vana ühikas, sest seal on reklaamsein alati tühi. Uute ühikate seinad on kurnavalt reglementeeritud (tihti otsustab majavaht ise, kuhu ja millal ta plakati üles paneb), nendesse plakatit alati ei viigi. Suure eelarvega ürituse puhul on aga iga peolise hing arvel ning siis ei tule mitteviimised kõne alla. Laias laastus on aga plakatite mõju publikuhulgale mulle tänaseni selgusetuks jäänud (kuigi Peeter M. Pärmivabrikust on öelnud, et Tartus on nii — mida rohkem nimesid plakatile paned, seda rohkem inimesi peole tuleb). Niikuinii on esmatarbe informatsioon võrku kolinud ja räägitakse, et inimesed otsustavad väljamineku üle selle järgi, millised inimesed on *facebook*is oma ilmumisest märku andnud. Plakatikunstil on inimeste mobiliseerimisel mängida teistsugune roll, selleks on sündmuse visuaalse identiteedi loomine. Visuaalne väljendus kannab endas ürituse autorite (Tartus on korraldajad ja plakatikunstnikud enamasti samad inimesed ning klassikaline autoriplakat, mille puhul elukutseline kunstnik on kusagil omaette tegutsev instants, on kadunud pea täielikult; ainsa nähtava erandina võiks välja tuua Martin Rästa, kunstnikunimega mammut) väärtuseid ja hoiakuid, millega vastava ürituse külastaja end samastab.

Palusin tuttavatel korraldajatel-plakatikunstnikel jagada oma arvamust Tartu müürilehtedest. Pikemad vastuseid sain Müürilille täika korraldajalt Nele Tammeaiult ja tantsuõhtu Melodroom ühelt korraldajalt Jürgen Tammelt. Et mõlemad vastused olid kaunis põhjalikud ja kõnelevad ülevaatlikult „olukorrast riigis”, siis otsustasin need mõlemad täies mahus välja tuua. Esmalt Nele:

„Plakatite kujundused olen teinud kõik mina, selle erandiga, et logo töötas välja Teele Strauss (lõpetanud Kõrgemas Kunstikoolis meedia, praegu EKA joonistamine). See logo on saanud Müürilille näo kujunduses väga suure osa. Osa plakatitest on ka ainult logole ja värvidele üles ehitatud.

Aga Müürilille alustades tahtsin plakateid ise tegema hakata, mitte paluda oma andekaid kujundajatest sõpru, kuigi mul ise väga kogemusi ei olnud. Seda väga isekatel põhjustel. Ma tegelen peamiselt fotoga ja mõtlesin, et see oleks hea viis oma töid n-ö avalikult näidata. See on ka plakatikunsti eesmärk — anda võimalus esitleda plankudel ja seintel kunsti.

Kui läbivalt Müürilille plakateid vaatan, siis alguses olid need ikka amatöörlikud ja kohmakad, aga vaikselt-vaikselt on paremaks läinud. Päris oma joont ei olegi välja kujunenud, kuid mingi iseloomulik nägu neis kindlasti on. Foto ei olegi alati sisse tulnud, sest vahel on plakati tegemine läinud väga kiireks ja foto + plakatiformaadi + teksti sidumine on mulle endiselt probleem, millele head lahendust siiani leida proovin . Ise väga naudin, kui näen, kuidas on plakatitel seda hästi suudetud lahendada.

Mulle meeldivad ikka just need fotodega plakatid. Erki käest küsisin, tema lemmik oli viimane uduse maastikuga. See Lada laadaplakat oli (silmnähtavalt) Erki idee, seega see sai erandina ka hoopis teist nägu. Aga eks need plakatid ongi mingi segu meist endist.

Ahaaa, kohmakus on tegelt vahel päris lahe, pigem vaatan naljakaid, natuke ebaõnnestunuid plakateid, kui neid standardseid suuretiraažilisi jubedusi. Eks ma seda võtsin tegemisel arvesse ka, et Müürilille plakat võiks olla omanäoline, aga selle teostus ei pruugi õnnestuda.

Samas olen ma väga rahul, et sellise tee valisime, sest üha enam tuleb inimestelt vastukaja, seega võib järeldada, et neid märgatalse, et neil on mingi iseoomulik joon.

Kui üldiselt Tartu plakatitest rääkida, siis ise olen ikka kõige rohkem mammuti ideoloogiast mõjutatud. Seega plakat ei pea edasi andma infot stiilis suur kiri + taustapilt. Kui plakat on ise huvitav, leiab ka info üles. Jazzlessonsi plakatid on ikka täiesti ainulaadsed ja alati hästi värsked. Ootan põnevusega järgmist! Lauri Järvlepp tegi Motelile ka laheda jänesega plakati, mis minu arvates väga mõjuv oli http://kultuuriaken.tartu.ee/epic.php?id=1225875811. Kindlasti on Tartu tänavapildile hästi omased ka uuenooruse šablooniplakatid. Jällegi väljunud sellisest tavalisest plakatiformaadist.

Lahe, kui tänavapilt on kirju!

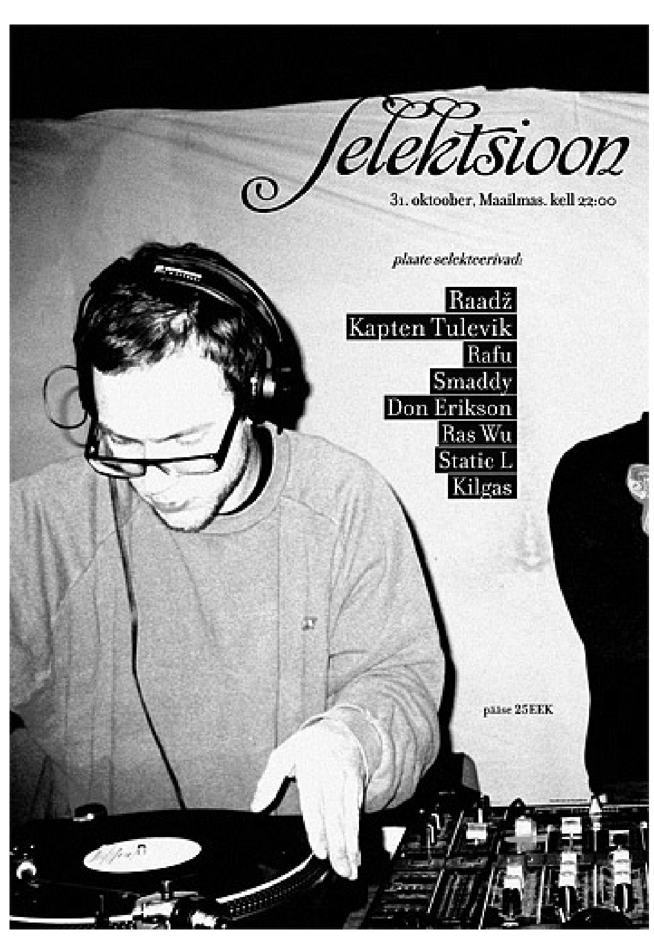

SUMMARY

Who wouldn't like Heidy Purga? (p. 23)

Anna-Liisa Unt writes about women she meets in Estonia. She loves girls for their wonderful abilities to look good and to act smart, to be women, but despises their mean and whining characteristics. But there are a lot of great women who stand out. Estonia has genius female architects, scientists, singers, writers, artists etc. But if one wants to organize an event compiled of only female musicians it's not so easy after all. Anna-Liisa still believes in the possibility and invites us all to a party in Tartu Culture Factory.

Mythological apartments, small gods, copses (p.12)

In the series "Tartu stories" where different legendary and not so legendary people of the town describe how they see their hometown, bohemian writer Mehis Heinsaar continues his talk about his experience. He talks about the writers, the university and his travels in and around Tartu.

Kaljo Põllu – everything in exchange for a smile (p. 18)

In the memory of the recently ceased artist Kaljo Põllu, Margus Kiis and Enn Tegova write about the multisided personality of the man who has influenced them and the 20th century art in Estonia in a great way. Põllu was one of the most innovative artists of his time, bringing op-art to his homeland. The acknowledged graphic artist was in a constant disagreement with the authorities of his time, but managed to stay admirable as a person.

Let the creativities flirt (p. 8)

An interview with the artist Kiwa and the author of the recently released book – "Tekste siledast ruumist" – Anti Saar, who opened an exhibition named Wildlife Documentaries in Y-Galerii. They explain their views on art and the possibility of exposing two different genres of creativity.

Sketches of the postromantism (p. 22)

Sven Vabar reviews the EP "Colorloss Record" by the US shoegaze-postrock-ambient-project Belong.

On the placards of Tartu (p. 26)

Gregor Taul shares his thoughts on the placards of Tartu. He defines the people active in this area as a special subculture and contemplates about their artwork as a beautiful but evanescent one.

Laura Peterson (p. 10)

An interview with a young actress, soon appearing in the new performance of Tartu Uus Teater — Last Kiss of Peeter Volkonski. Her views on Estonian theatre production are discussed.

The Ghetto of Tammelinn (p. 20)

Margus Kiis's ironical view into the everyday life of the people who live in the district of Tammelinn in Tartu.

Prima Vista and tightrope walking (p. 3)

The annual literature festival Prima Vista takes place from 6th to 9th of May in Tartu and Põltsamaa.

0-procedures (p. 7)

Peeter Piiri gives us a glimpse of the world behind a mirror and Kiwa's exhibition Wildlife Documentaries at Y-Galerii.

Kirjanduslik luupainaja Koidu 84

Tõesti sünidinud loo ainetel

Nägin öösel unenägu
kõik oli nii teatraalselt reaalne.

Tarmo Teder
klaasukse lehtmustrilise floora taga
kolli tegemas.

Ilmselt oli majanaaber
eksinud korteriuksega.
Võib-olla oli Jaan
kogemata selle lahti jätnud...

Püüdsin kohemaid
Jaani üles äratada:
„ÄRKA! ÄRKA! -
TARMO TEDER tuleb uksest sisse!“

Naabrionkel polnud
iseenesest pahatahtlik.
Lihtsalt tegi koll-koll-koll...

Tantsiskles kui Elaan,
käed ringlemas pahupidi,
totter-õõvik naeratus huulil.
Hingemattev rõõm ja elujõud!

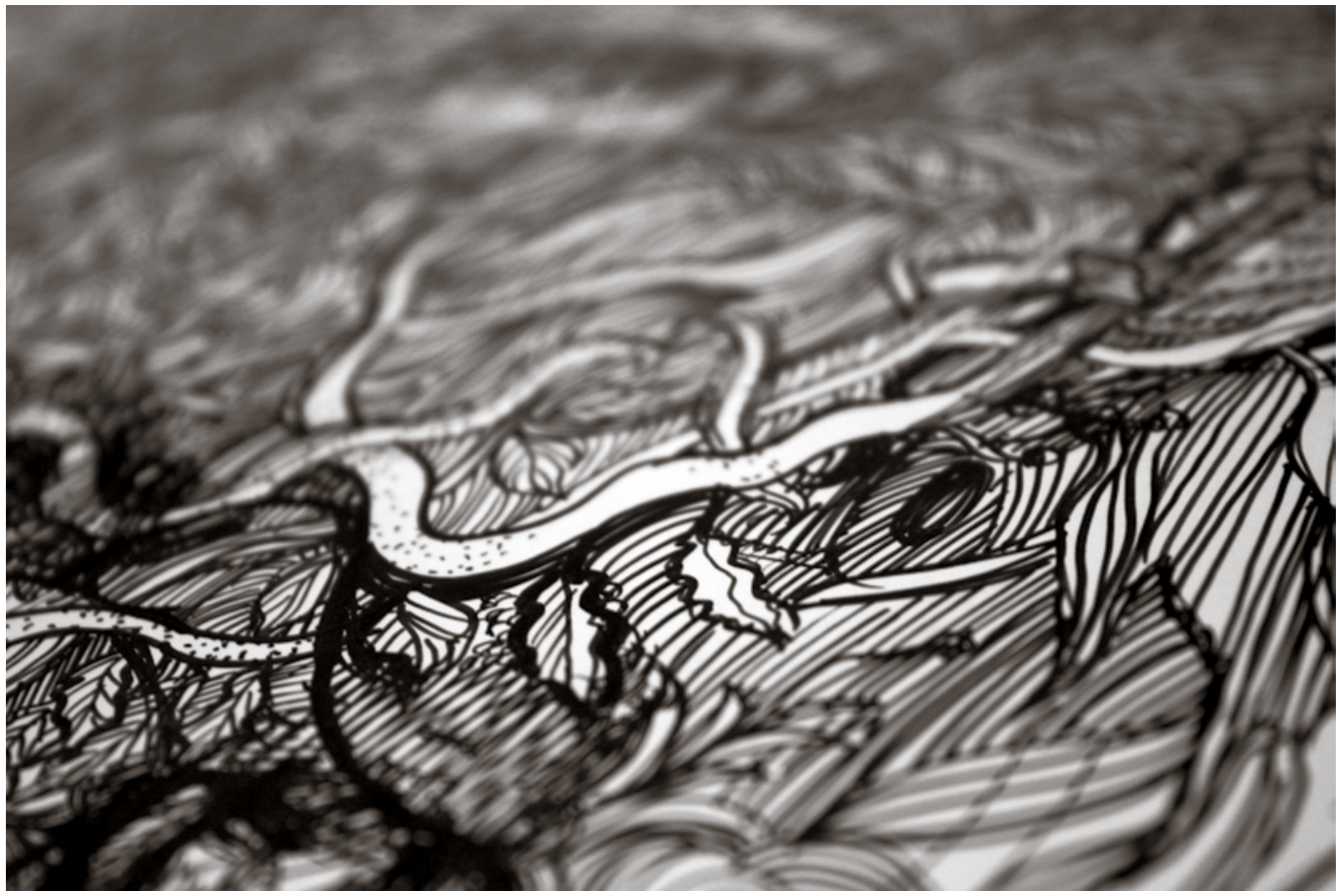

Raputasin kogu jõust Jaani.
Kisasin kui ekstaasis seen.

Teder aina lähenes...

Mu karjatused
sumbusid
õhe.
Jaan ei liigutanud
ikka veel
grammigi.

Painav tants jätkus
kuni
lõpuks
saabus
pilkane pimedus
ja tuba oli tegelikult
tühi.
Isegi koridorist
ei kostnud
mingit kahtlast suminat...

Nüüd on meil uus naaber.

Loodan rohkem proosalisi olukordi:)

morgen 2009

Lilli-Krõõt Repnau

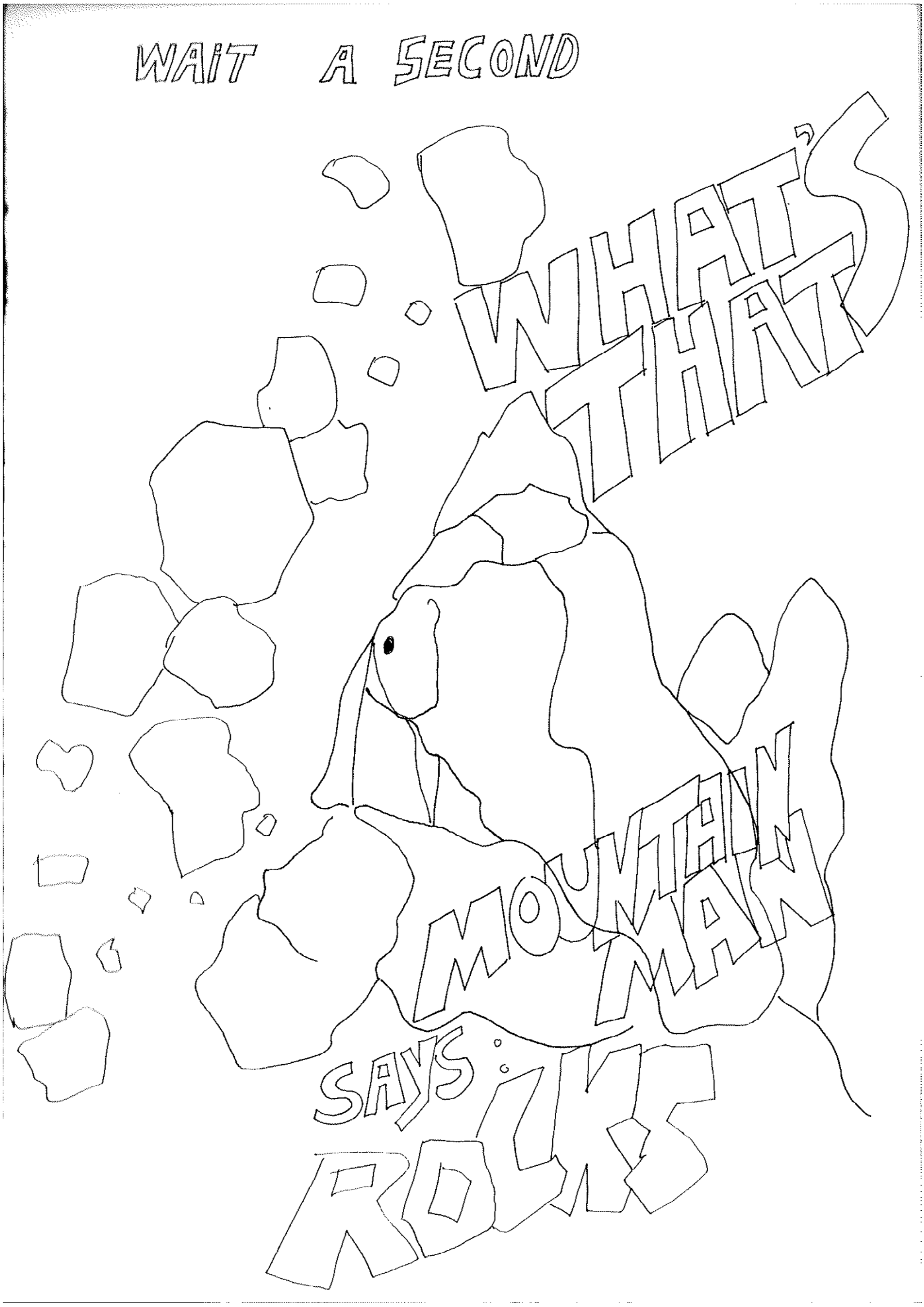

Helmi Elfriede Arrak